

TYRIMO TEMA: Vilniaus senojo miesto branduolio su istoriniais priemiesčiais želdynų urbanistinė tipologija ir jos raida

PRIEDAS: *šaltinių ir literatūros suvestinė lentelė*

Amžius	Šaltinis, literatūra	Pastabos
Iki XVIII ir XVIII	Šaltinis: perspektyviniai planai, projektai	
	Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato tvarkymo planas (planavimo schema), aišk. raštas, Lietuvos literatūros ir meno archyvas.	<p>Faktai apie rezidencijos Žemutinėje pilyje sodus, jų manomą lokaciją, stilistiką, landšafto elementus, sodų ir jų aplinkos istorinę raidą XVI – XX a.</p> <p>Svarbu pastebėti, kad XVI-XVII a. Vilnios žiočių sodų kraštovaizdyje gausu vandens elementų: šaltiniai, Vilnios atšakos, tvenkinių sujungtų kanalais sistemos, Karališkasis malūnas. Vėliau viskas buvo sunaikinta. Vilniaus pilių nykimo laikotarpis (1655-1795 m).</p>
	Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentas patvirtintas LR kultūros ministro 2003-12-23 įsakymu Nr. JV-490 (Žin., 2004, 25-774). III dalis.	<p>Miestas.</p> <p>Miesto gynybinės sienos pastatymo data 1503 – 22 m. Dokumente teigiama, kad sienos įrengimas turėjo didelę įtaką tolimesniam miesto, priemiesčių ir jų užstatymo charakterio vystymuisi. Šių veiksmų rezultatas buvo radikalus miesto atidalijimas į dvi skirtingas struktūras – aptvertą gynybinę sieną miestą ir priemiesčius, išsidėsčiusius aplink naujai suformuotą fizinę ir juridinę miesto ribą. Gynybinės sienos vartai užfiksavo pagrindinių radialinių gatvių kryptis, tuo išsaugodamos jų autentišką padėtį.</p> <p>Kaip būdingos miesto viešųjų erdvių ypatybės, įvardijamos trikampės sankryžos ir nedidelės aikščių tipo erdvės.</p> <p>Lukiškių priemiestis. Faktai apie istorinio priemiesčio urbanistinę raidą, priemiestyje augusią Šventgirę, Radvilų rezidencinius sodus (2 ir 12 kvartalas).</p> <p>Antakalnio priemiestis. Faktai apie XVI a. dab. 74 kvartale buvusius rezidencinius sodus ir jų landšafto elementus.</p> <p>Dab. Bernardinų sodo teritorija. Faktai apie Bernardinų girią, vienuolių <i>sodų su tvenkiniais</i>, kanalais ir derlingais daržais. Dokumente minima, kad XVIII a. antrojoje pusėje dab. Bernardinų sodo teritorija buvo pertvarkyta į <i>uždaro tipo parką</i> apsodinta egzotiškais medžiais. Juo buvo leista naudotis Vilniaus dvasininkų aukštuomenei. Bernardinų sodui priklausė ir teritorija, kur dabar nutiesta Maironio gatvė. Sodas driekėsi iki dabartinio Pilies skvero, o istorinėje praeityje iki senosios Vilnios vagos. Greta tuo metu buvo Olizarų rūmų sodas (dab. 21 kvartalo teritorija).</p>

		<p>O už Vilnios kanalo augo Botanikos sodas (dab. teniso kortai).</p> <p>Vingrių priemiestis. Faktai apie dabartinio 93 A kvartalo ribose buvusius istorinius Vingrių šaltinius su daugeliu versmių . Teigiama, kad dab. J.Basanavičiaus gatvė susiformavo su sienos įrengimu, kaip viena pagrindinių užmiesčio kryptių. Faktas apie XVII a. pirmojoje p. įrengtas evangelikų reformatų kapines (dab. Reformatų sodo teritorija).</p> <p>Reikšmingas pastebėjimas. Aptvarto miesto ir priemiesčio plano struktūros ir užstatymo charakterio skirtumai – Vilniaus senamiesčio vertingas bruožas.</p>
	<p>Gucevičius Laurynas ir karo topografijos mokiniai, Trakų priemiesčio, Tauro kalno, Totorių, Lukiškių ir Užvingio planas, apie 1790–1793, in: MAB RS, f. 229 – 406. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 41–43.</p>	
	<p>Paminklų restauravimo projektavimo institutas, <i>Šv. Mykolo bažnyčia ir vienuolynas. Istoriniai-mentyryniniai tyrimai</i>, Vilnius, 1989 (13, 14 psl.).</p>	<p>Sodas vienuolyno komplekso struktūroje, faktai apie Šv. Mykolo bažnyčios ir vienuolyno istorinę raidą, vienuolyno komplekso sodą.</p>
	Šaltinis: esamos būklės planai, inventoriai	
	<p>Ochmanskis J., Schematinis 1390 m. Vilniaus miesto planas, in: Oksana Valionienė, Vilniaus erdvinė struktūra viduramžiais: Daktaro disertacija, Klaipėda, 2015.</p>	<p>J. Ochmansko schematiniame 1390 m. Vilniaus plane buvusioje Vilnios ir Kačergos upių santakoje pažymėti LDK didikų Goštautų ir Vyskupų sodai, o minėtoje Bernardinų sodo teritorijoje – didikų Montvydų sodas.</p>
	<p>Buv. Vizitiečių bažnyčia ir vienuolynas. Istorinė apybraiža, Vilnius, 1984 m.</p>	<p>Faktai apie sodą ir jo landšafto elementus, p. 6, p. 14 – 21.</p>
	<p>Hogenbergas Franzas, Braunas Georgas, Vilnius – Lietuvos sostinė, 1581, in: LNM, GRD 102399/121. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 26–27.</p>	
	<p>Mokslinės restauracinės gamybinės dirbtuvės parengtos Vilniaus senamiesčio gatvių tinklo XVIII – XIX a. raidos schemos, VAA.</p>	<p>Analizė naudinga pastatų ir želdynų kompleksų (rūmų, vienuolynų) erdvinės struktūros raidos požiūriu.</p>
	<p>Von Furstenhoffo Vilniaus miesto planas, 1737, in: PVBB, Kartografijos rinkinys, X 50203. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarytoja Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis</p>	<p>Furstenhoffo planas priklauso karinės paskirties kartografijai. Jame parodytas gynybinėmis sienomis aptvertas senamiestis, artimiausios prieigos, visos apylinkės. Planas labai detalus, plane išryškintos aukštumos, parodyti Pilies, Altarijos ir Tauro kalvų šlaitai, Vilniaus vandenys (Neries ir Vilnios intakai bei kanalai, tvenkiniai),</p>

	muziejus, 2016, p. 36–37.	sodai, vienuolynai, dvarai. Antakalnio ir Subačiaus priemiestyje matome ypač stambias dvarų ir vienuolynų valdas.
	Trakų priemiesčio, Tauro kalno, Totorių, Lukiškių ir Užvingio planas. Plano autorius Laurynas Gucevičius ir karo mokiniai. Planas datuojamas apie 1790 – 1793 m. (MAB RS, f. 229 – 406, Vitkauskienė, Vilniaus planai, 40-41 psl.)	<p>Plano pradžia – Trakų vartai. Už jų – Pohuliankos gatvė, kairėje jos parodyti Vingrių šaltiniai, dešinėje – strategiškai svarbi Evangelikų reformatų bažnyčia. Plane pažymėta ir Mažosios Pohuliankos gatvė, jos pradžioje – kunigo Bogušo dvaras. Mažoji Pohulianka veda tiesiai į Užvingio dvarą. B. Vitkauskienė pastebi, kad universiteto observatorijos bokštas plano sudarytojams tapo tarsi išėities tašku nustatant geografines koordinatas.</p> <p>Trakų priemiestyje pažymėta vilniečių mėgstama smuklė Hulianka. Plane vaizduojamas Tauro kalnas su raguvomis ir šaltiniu šiaurinėje šlaito pusėje, spygliuočių miškas, žvaigždės formos alėjų grupėmis sudalintas į kvartalus. B. Vitkauskienės teigimu, tai rodo, kad parkas jau buvo perplanuotas vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio poreikiams. Atkarpoje tarp apynynų (jų plotai buvo iš ties dideli) ir Seminarijos sodo sklypo, vaizduojama bulvaro tipo gatvė (apsodinimas iš abiejų kelio pusių). Užvingyje vaizduojama dvarvietė su dideliu sodu ir oranžerijomis. Dvaro pastatai aptverti mūrine tvora. <i>Užvingio</i> parke vaizduojami tvenkiniai, statūs skardžiai. Šalia Tauro kalno pažymimas miestui priklausantis, autoriaus taip vadinamas „miesto smėlynas“ (dabartinė Lukiškių aikštė), taip pat du šio kraštovaizdžio erdviniai orientyrai – Jokūbo bažnyčia ir totorių mečetė.</p>
	FIRKOVIČIUS, R. Kulto pastatai ir jų vietos Vilniaus mieste. Katalikų bažnyčių ir vienuolynų istorijos apybraižos. Istoriniai tyrimai, 1990. VAA, f. 1019, ap. 11, b. 4483.	
	Situacinis Vilniaus ir apylinkių planas. Sudarė L. F. I. von Orlichas. 1790 m. (PVBB, Kartografijos rinkinys, Kart. Q19082; LNM, AFP – 4257; Vitkauskienė, 44 psl.)	Plane pažymėtos svarbiausios Vilniaus priemiesčio rezidencijos: Sapiegų Antakalnyje, Masalskio Užvingyje bei Verkiuose. Taip pat pažymėtos Kalvarijos, Paneriai, Šnipiškių, Saltoniškių, Panerių, Rūdninkų, Rasų, Pavilnio, Altarijos kalvyno aukštumos.
	Buvusios Vilniaus Misionierių (Dangun Žengimo ar Išganytojo vardo) bažnyčios ir vienuolyno istorinė apybraiža. Centrinės spec. Mokslinės restauracinės gamybinės dirbtuvės, Vilnius, 1964 m.	Faktai apie sodo ir parko raidą, p. 1 – 3.
	Buv. Pranciškonų vienuolyno ansamblis. Istoriniai tyrimai. Istorinė apybraiža, I dalis. PRI, Vilnius, 1985 m.	XVIII a. vienuolyno kieme minimas darželis, p. 18.
	Vilniaus miesto ir apylinkių planas. Fiodoras Chomentovskis. 1798 m. RVKIA, f. 846, ap. 16, b. 21813	

	[Chomentovskis Fiodoras], Vilniaus miesto ir priemiesčių planas, apie 1797, in: RVKIA, f. 846, ap. 16, b. 21528, d. 6, l. 3. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 57–59.
	Chomentovskis Fiodoras, Vilniaus miesto ir apylinkių planas, 1798, in: RVKIA, f. 846, ap. 16, b. 21813. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 61–63.
Vilniaus Šv. Kryžiaus vienuolyno ir ligoninės 1716 m. inventoriai. VUBR, F – 4, A – 2464.	Faktai apie sodą ir jo landšafto elementus, p. 6 .
	Dominikonų valda už Trakų vartų, XVIII a. pab., in: VUB RS, f. 23 – 158. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 229.
	Markovičius Michailas, Vilniaus miesto ir apylinkių planas, 1799, in: RVKIA, f. 846, ap. 16, b. 21815. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 67–69.
Buv. Kotrynos bažnyčia Vilniuje. Istorinės žinios. Paminklų restauravimo institutas, Vilnius, 1971 m., KPC arch.	Faktai apie sodo, vėliau skvero prie Kotrynos bažnyčios raidą, p. 6.
Buv. Bonifratų arba Šv. Kryžiaus bažnyčia Vilniuje. Istoriniai – meniniai tyrimai. Inv. nr.: 760. Paminklų restauravimo institutas, Vilnius, 1973 m., KPC arch.	Istoriniai faktai apie buvusį sodą, p. 6.
Šaltinis: vadovai	
Kirkoras Adomas Honoris, Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes, Vilnius: Mintis, 1991, p. 101, 123, 125.	XVIII a. pab., 1781 metais, Medicinos kolegijos kieme (dab. Pilies g. 22) įkurtas Botanikos sodas. 1802 m. prof. S. B. Jundzilas dabartinėje Bernardinų sodo teritorijoje įkūrė naują Botanikos sodą, kuris buvo pavadintas S. B. Jundzilo vardu. Mini anksčiau buvusius Olizarų namus, dabar Zavadskių su dar išlikusiu sodu. Paplavomis priemiestis buvo vadinamas todėl, kad čia buvo viena seniausių Vilniaus vandenviečių – garsūs Župronių šaltiniai, iš kurių XVI a. mediniu vandentiekiu į miestą iki universiteto rūmų tekėjo vanduo. Šaltiniai maitino ir didžiausią senamiestyje tvenkinių sistemą, pavaizduotą dar 1648 metų F. Getkanto Vilniaus plane. Kaip nurodoma plane, tvenkiniai, kuriuos įrengė LDK didikas, mecenatas Vilniaus vyskupijos sufraganas J. Sanguška, buvo sugautos gyvos žuvies

		<p>saugyklos. 1686 metais sufragano rūmai su didžiuliu parku ir tvenkiniais buvo padovanoti vienuoliams misionieriams, kurie atvyko iš barokinio parko tėvynės Prancūzijos. Kirkoras nurodo taip „1687 m. dovanojo LDK pakanclerienė kunigaikštienė Kotryna Radvilienė“.</p> <p>Autorius apie Korvelio sodą ir Rojų rašo „toliau, už šio vienuolyno (autorius turi omenyje Vizitiečių vienuolyną), perėjus trumpą skersgatvį, prasideda tvora, juosianti nedidelius rūmus ir didelį parką, kitados priklausiusį Pliateriams, vėliau Korveliui, o šiandien – grafienei Čapskai. Čia yra keli gyvenamieji namai, o iš visur – ir iš parko, ir iš rūmų matyti labai gražūs vaizdai. Atskira parko dalis už Vizitiečių vienuolyno ir parko ribų vadinama Rojumi. Šią gražią vietovę su jaukiu mažu parkeliu ir nuostabiausiu miesto vaizdu buvęs jėzuitas kunigas Hrebnickis 1785 metais užrašė Kūdikėlio Jėzaus namams; 1799 metais prisidėjo dar gabalas žemės, nupirkto Žečickio seniūno Sultano. Ant mūro tvoros buvo biblinio turinio piešinių, iš to galėjo atsirasti Rojaus pavadinimas; taip pat ir gatvė, vedanti nuo Aušros vartų ligi Vizitiečių, iki šiol vadinama Rojaus gatve. Prieš keliasdešimt metų čia buvo tuomet garsi ir Vilniaus gyventojų labai lankoma Švarco smuklė“.</p> <p>Autorius patikslina, kad antrasis Rojus, dar XVII a. vadintas Rojaus kalnu, yra Užupyje. Ant kalno stovinti Šv. Baltramiejaus bažnyčia, o už Vizitiečių vienuolyno esančiame Rojuje Žiliberas planavęs užveisti botanikos sodą.</p>
	<p>Literatūra</p>	
	<p>Labanauskas Kęstutis, Tūkstantis Lietuvos parkų. Monografijos rankraštis</p>	<p>Monografijoje pateikiama medžiaga apie Vilniaus miesto ir apylinkių parkus pasirodė svarbi ne tik istorinės raidos požiūriu. Metodiški ir detalūs kompleksų želdynų stilistiniai, kompozicijos ir autorystės, istorinių faktų chronologijos tyrimai, leido pradėti konstruoti Vilniaus istorinių apylinkių, priemiesčių ir Vilniaus miesto želdynų sistemą laike bei erdvėje. Leidinys vertingas ir istorinių želdynų tipologijos tyrimo požiūriu.</p>
	<p>Drėma Vladas, Dingęs Vilnius, Vilnius: Vaga, 1991.</p>	<p>Faktai apie uždaro pobūdžio sodus Vilniaus mieste, priemiesčiuose ir apylinkėse.</p>
	<p>Čaplinskas Antanas Rimvydas, Vilniaus istorija: Legendos ir tikrovė, Vilnius: Charibdė, 2015.</p>	<p>Faktai apie uždaro pobūdžio sodus Vilniaus mieste ir apylinkėse.</p>
	<p>Gasparavičienė Sigita, „Vilniaus istoriniai parkai ir sodai“, [straipsnis parengtas Vilniaus</p>	<p>Faktai apie uždaro pobūdžio sodus Vilniaus mieste.</p>

	senamiesčio atnaujinimo agentūros užsakymu], Vilnius, 2003.	
	Gudynaitė Birutė, Miesto istoriniuose planuose žymimų Vilniaus senamiesčio ir istorinių priemiesčių želdinių lokalizacija: Nepublikuotas rankraštis.	XIX a. planuose žymimų želdinių ir želdynų lokacija pagal 1808 m. posesijų planą. Želdynų tipologija, planinės struktūros charakteristika.
	Vitkauskienė Birutė Rūta, „Vilniaus pabūklų liejyklos teritorija (Puškarnia) XVI–XVIII a. šaltiniuose. Istoriniai tyrimai“, in: Miestų praeitis, Vilnius, 2010, nr. 2, elektroninis leidinys, Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.	Uždaro pobūdžio sodų buvusių istoriniame Lukiškių priemiestyje raida.
	Tauras Antanas, „Vilniaus žaliųjų plotų vystymosi bruožai (nuo XVIII amžiaus iki tarybinio laikotarpio), in: Valstybinės LTSR architektūros paminklų apsaugos inspekcijos metraštis, Vilnius, 1958, t. 1, p. 52–66.	Uždaro pobūdžio sodų prie didikų rūmų, vienuolynų ir dvarelių, išsidėsčiusių mieste, priemiesčiuose raida.
	Labanauskas Kęstutis, „Senieji želdynai istorinių miestų struktūrose“, in: Istoriniai miestai: sena ir šiuolaikiška, sudarytojas Alfredas Jomantas, Vilnius: Savastis, 2003, p. 88–99.	Uždaro pobūdžio sodų prie didikų rūmų, vienuolynų ir dvarelių, išsidėsčiusių Vilniaus mieste bei apylinkėse raida.
	Markevičienė Jūratė, Pamiršta hipotezė arba Vilniaus miesto sandara XIV – XV amžiuje, in: Menotyra, Vilnius, 2002, nr. 3(28), p. 30, 34 – 37, p. 40.	Straipsnyje identifikuojami autentiški XIV – XV a. Vilniaus miesto formos elementai įprasminami ir tyrime. Istorinės miesto formos konteksto „rėmuose“ suvokiama ir sisteminama Vilniaus istorinių želdynų makro struktūros raida.
	Juchnevičiūtė Dainora, „Vilniaus želdynų sistemos vystymosi raida“, in: Lietuvos TSR architektūros klausimai, t. 6, sąs. 3: Rajonų planavimas, landšafto ir rekreacinė architektūra, Vilnius: Mokslas, 1980, p. 87–99.	
	Paraiška Pasaulio paveldo komitetui (PPK) Dėl Vilniaus senamiesčio įtraukimo į Pasaulio paveldo sąrašą file:///C:/Users/elena/Downloads/AD_Vilniaus%20senamiestis_nominacin%C4%97%20byla_LT.pdf	„XVI amžiaus viduryje Vilniaus priemiesčiai užėmė tokią pat didelę teritoriją, kaip ir gynybine siena aptverta miesto dalis. Žalioji gamtos zona tęsėsi nuo Žemutinės pilies sodų, aprėpdama Vyskupų, Radvilų, Sapiegų, Olizarų rūmų parkus ir sodus bei Bonifratrų vienuolyno posesijas.“

	<p>M. Klovas, E. Meilus, O. Valionienė Vilniaus senamiesčio posesijų raidos XVI-XVIII a. apžvalga file:///C:/Users/elena/Downloads/vilniaus-senamiescio-posesiju-raidos-xvi-xviii-a-apzvalga.pdf</p>	<p>„Matyti, kad Vilnius, kaip ir bet koks kitas miestas, yra vieninga universalių tarpusavyje sąveikaujančių elementų sistema, kurios genezė priklauso nuo daugelio besikeičiančių veiksnių kompleksinio poveikio ir paklūsta objektyviems dėsniams, todėl jo struktūros elementai turi būti nagrinėjami tarpusavio sąryšyje.“</p> <p>„Galima teigti, kad stambios posesijos atspindi vėlyvą struktūrą ir pagrinde atsiranda po XVII a. ir XVIII a. negandų (gaisrų, karo)“.</p>
	<p>Paknys Mindaugas, Vilniaus miestas ir miestiečiai 1636 m.: namai, gyventojai, svečiai, Vilnius: VDA, 2006 m.</p>	<p>„Jau XVI a. galima rasti vieną kitą didiko rezidenciją Vilniaus priemiesčiuose. Šis procesas pamažu intensyvėjo, nemažai puošnių didikų rezidencijų priemiesčiuose buvo pastatyta būtent XVII a. Toks reiškinys būdingas visos Europos miestams.“</p> <p>„XVII a. I pusėje jau retai mieste pasitaiko tuščių neapstatytų posesijų, todėl atsikeliantys nauji miestiečiai, mažiau uždirbantys amatininkai daugiausia rinkosi būtent priemiesčius.“</p> <p>Surašyme nurodytos posesijos, kurių namų kiemuose būta sodo ir/arba daržo.</p>
	<p>Klajumienė dalia, „Miesto sodo“ idėjos ir praktikos atgarsiai XIX a. vilniaus interjeruose, in: acta academiae artium vilmensis / 88–89 2018 141 psl.</p>	<p>„Apie sodus prie Vilniaus didžiūnų rūmų ansamblių, minimus nuo XVI a., rašė lenkų istorikas Józefas Maroszekas. Jis atkreipė dėmesį, kad valdovo Aleksandro Jogailaičio laikais mieste vyko sparčios statybos ir XVII a. jau priskaičiuojami 25, o XVIII a. pab. – 32 rūmų (dažniausiai mūrinių) ansambliai su šalia esančiais mažesniais ar didesniais sodais Vokiečių, Didžiojoje, Pilies, Subačiaus, Rū dninkų, Trakų, Dominikonų g., o kai kurie, pavyzdžiui, Hilzenai, rūmus buvo pasistatę už miesto sienos“.</p>
	<p>Baliulis A., Vilniaus gyvenamųjų namų 1775 m. iliustracijos duomenys, in: Lietuvos TSR Architektūros klausimai, VII tomas, II sąsiuvinys, Architektūros istorija. Vilnius: Mokslas, 1981 m. p. 85, 88 – 96.</p>	<p>Centrinio valstybinio istorijos archyvo ir Lietuvos Metrikos mikrofilmų kolekcijos pagrindu parengtas tyrimas naudingas XVIII a. Vilniaus miesto kompleksų želdynų (sodų) tyrimo požiūriu.</p>
	<p>Józef Maroszek, „Pałace i ogrody w Wilnie i na jego przedmieściach“, in: Pałac w ogrodzie: Materiały sesji naukowej Warszawa, 21–22 maja 1998 pod redakcją Bożeny Wierzbickiej, Warszawa: Towarzystwo opieki nad zabytkami, 1999, p. 98–118;</p>	
	<p>Birutė Rūta Vitkauskienė, „Ogrody barokowe Kisków i Radziwiłłów w Wilnie na Puszkarni“, in: Barok. Historia-Literatura-Sztuka, Polrocznik Warszawa: Neriton, 2006, t. 13 / 1 (25), p. 133–154.</p>	
	<p>Baužienė M., Pasižvalgymas anapus Vilniaus miesto gynybinės sienos, p. 73-74</p>	<p>„1722 m., mirus Konstancijai Sluškaitai, praskolinti Sluškų rūmai, greitai atiteko kreditoriams. Iki 1745 m. čia šeimininkavo Mstislavlio kaštelionas Kristupas Dominykas Puzinas, vėliau Vilniaus prelatas Jozefas Puzinas. Jų valdymo metu,</p>

		<p>labiausiai nukentėjo parkas - iškiršta daug medžių, sunyko gėlynai ir didelė teritorija paversta daržais“.</p> <p>„1756 m. Slušų rūmus įsigijo vienuoliai pijorai. Planuodami čia įsikurti ilgam, pijorai rengėsi atlikti rūmų remontą. Tam buvo atlikta inventorizacija, kurioje užfiksuota sodo būklė: " visas sodas pavirtęs laukiniu, tvenkiniai be vandens“.</p>
	Rūta Janonienė, Evaldas Purlys, Sapielių rūmai Antakalnyje, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmai, Vilniaus dailės akademija, 2012.	
	<i>Lietuvos vienuolynai. Vadovas</i> , Vilnius, Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998.	Sodas vienuolyno komplekso struktūroje, faktai apie Vilniaus vienuolynų kompleksų sodus.
	Kraševskis Juzefas Ignacas, Vilnius nuo jo pradžios iki 1750, III tomas, Vilnius: Mintis.	Minimi XVIII a. Vilniaus rūmų ir dvarų kompleksai. Kai kuriuose jų, minimi buvę sodai, p. 277 – 280.
	Juchnevičiūtė Dainora, Vilniaus želdynų sistemos vystymo raida, in: Lietuvos TSR Architektūros klausimai, VI tomas, III sąsiuvinys. Rajonų planavimas, landšafto ir rekreacinė architektūra, Vilnius: Moklas, 1980 m., p. 87 – 94.	Straipsnyje nagrinėjama Vilniaus miesto želdynų sistemos vystymo idėjų raida. Analizuojamas Stuokos-Gucevičiaus parengtas 1790 m. Vilniaus vakarinės miesto dalies plėtros planas.
	Urbanavičius A. Vilniaus naujieji miestiečiai 1661-1795 m., Vilnius: LII leidykla, 2005; Urbanavičius A. Vilniaus naujieji miestiečiai 1661-1795 m. Sąrašas, Vilnius: LII leidykla, 2009. Vitkauskienė Rūta, Vilniaus miesto planai, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016 m.	
	Vilniaus miesto istorija nuo seniausių laikų iki Spalio revoliucijos, parengė Juozas Jurginis [ir kt.], Vilnius: Mintis, 1968 m.	XVI a. laikotarpio charakteristikos: miestas apjuostas siena, žalumos nėra; Rotušės aikštė; pasivaikščiojimai bažnyčių šventoriuose; pasivaikščiojimai medžiais ir krūmais apaugusiose kapinėse; užmiesčio vasarinės rezidencijos: jėzuitų rezidencija prie Neries, miške (Vingis), Sapielių rūmų parkas, Vyskupo parkas Verkiuose; trasos: iš miesto per Užupį į Antakalnio Sapielių parką; iš miesto keliu,ėjusiu pro Pilį į Antakalnio Sapielių parką. XVIII a. pab.: prie Kauno kelio užvažiuojamieji namai – „Hormonija“.
XIX a.	Šaltinis: perspektyviniai planai, projektai	
	Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentas patvirtintas LR kultūros ministro 2003-12-23	Dokumente minimi urbanistiniu požiūriu lemtingi istoriniai įvykiai: XIX a. pr. nugriauta miesto gynybinė siena, pagal 1817 metų Vilniaus plėtros projektą

	<p>įsakymu Nr. JV-490 (Žin., 2004, 25-774). III dalis.</p>	<p>pradėtas formuoti naujasis reprezentacinis miesto centras, kurio pagrindine ašimi ir nauja urbanistine dominante buvo numatytas dabartinis Gedimino prospektas nuo Katedros aikštės per Lukiškes iki Neries, XIX a. II p. įrengtas geležinkelis.</p> <p>Lukiškių priemiestis.</p> <p>Dokumente minimas Tiškevičiaus rezidencija su sodu ir tvenkiniais (2 kvartalas, dab. MA bibliotekos bei Raudonojo kryžiaus ligoninės teritorijos); prieš tai šioje vietoje, manoma, augusi ąžuolų Šventgirė, vėliau – įkurtas Radvilų rezidencinis sodas su tvenkiniais.</p> <p>Dab. Bernardinų sodas. Dokumente teigiama, kad XIX a. pab. Bernardinų sodas, buvo sujungtas su Sereikiškėmis, Veršynu, Botanikos sodu į vieną didelį viešą parką. XIX a. antrojoje pusėje, uždarius bernardinų vienuolyną, sodas buvo perduotas miestui. Jo sklypai buvo nuomojami privatiems asmenims daržovėms auginti. Dokumente minimas svarbus istorinis faktas. Pagal XIX a. išplanavimo projektą suformuota dabartinė Maironio gatvės atkarpa prie šv. Onos bažnyčios ir Bernardinų vienuolyno.</p> <p>Antakalnio priemiestis. Dokumente pažymima, kad išraiškingo reljefo Antakalnio priemiesčio teritorija nebuvo užstatoma iki XIX a. II pusės.</p>
	<p>Hastie William, Velikorodovas Grigorijus, Perspektyvinis Vilniaus miesto planas, 1817, in: LNM, AFP – 673. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 348–349.</p>	
	<p>[Štompfas], 1837 m. perspektyvinio Vilniaus plano kopija, 1839- 10-20, in: VNM, C IV 769/I – 9. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarytoja Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 365–367.</p>	
	<p>Giunteris Nikolajus, 1875 m. perspektyvinio Vilniaus plano kopija, 1876, in: LNM, AKP – 501. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 387.</p>	
	<p>Vilniaus miesto XIX a. perspektyvinio vystymo planai: 1817, 1837, 1875 m.</p>	<p>Išlikę XIX a. planai suteikia informacijos apie miesto planavimą, jais galima remtis. Miestas turėjo tris patvirtintus oficialius: 1817, 1837 ir 1875 metų planus. 1817 metų Vilniaus miesto perspektyvinio plano sudarytojai: architektas V. Gestis, gubernijos matininkas G. Velikorodovas bei gubernijos architektas Ž. Pusjė. Nors manoma, kad pagrindinis plano autorius galėjo būti gubernijos matininkas G. Velikorodovas. Originalių ir vietos sąlygų padiktuočių kompozicinių sumanymu plane nėra. Miestas, išskyrus Antakalnio ir Užupio kalvas, apjuostas stačiakampiais kvartalais. Senajame mieste jokie pertvarkymai, išskyrus Katedros aplinkos sutvarkymą nenumatyti. Pagrindine kompozicine miesto vieta palikta Katedra ir dabartinis Pilies kalnas. Mažai kas žinoma apie 1817 metų plano įgyvendinimą. Jo įgyvendinimą apsunkino schematiški planavimo sprendiniai, neįvertinę natūralios</p>

		miesto padėties, gamtinės formos. Antrasis perspektyvinis Vilniaus miesto planas caro patvirtintas 1837 metais. Jį sudarė susisiekimo kelių inžinierių korpuso kapitonas Serebriakovas. Antrojo plano įgyvendinimas buvo ribotas, nes miestas visai neaugo. Daugiausia pagal šį planą buvo nuveikta tvarkant miesto aikštes ir skverus. 1875 metais caras patvirtino trečiąjį perspektyvinį miesto planą.
	Kamenskis Mečislovas, Pilies skvero projektas, 1881, in: LNM, AKP – 1520. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 328–329.	
	Šaltinis: esamos būklės planai, inventoriai	
	Grunertas Karolis, Vilniaus miesto planas, 1808, in: Vladas Drėma, Dingęs Vilnius, Vilnius: Vaga, 1991, p.43.	
	Inwentarz Domu murowanego w Miescie Wilnie Przy Ulicy Bernardynskiej pod No 149m położonego, do dziedzictwa JWo Grafa Narcysa Olizara przynależnego przy Liscie tradycyjnym przezemnie Urzędnika Niżey podpisanego narzecz WJPana Alexandra Trunowa Kapitana Wk Rossyskich i Sędziego Granicznego Pttu Wilenskigo 7bra dnia 1826 roku Sporządzony, in: LMAVB RS, f. 9, b. 3257, l. 57, 60.	1826 m. prie grafiui Olizarui priklausiusio namo Bernardinų g. minimas „nedidelis sodelis priešais langus“ ir „iš trijų pusių aukšta mūrine tvora apjuostas nedidelis angliškas sodelis lauko medžiais apsodintas“.
	Vilniaus miesto sodų ir skverų dokumentai, 1881, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 547. Vilniaus miesto sodų ir skverų priežiūros dokumentai, 1882–1884, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 648. Vilniaus miesto sodų ir skverų priežiūros dokumentai, 1885–1888, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 968, b. 1284.	Посадка деревьев между Кафедральным собором „Антакальнской улицей и набережной реки Вилия Приступить в1882 году к мощению дороги шириной бсажень с тротуарами по обеим сторонам шириной в2,5 сажени От угла NN до набережной Вилии Засадить осинами и каштанами в 4 ряда Сгруппировать сквер в бульвар с 2мя рядами деревьев вдоль набережной Вилии от улицы Антокольнской до Зеленого моста

	<p>Vilniaus miesto sodų ir skverų priežiūros dokumentai, 1889–1891, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 1764; b. 2141.</p> <p>Vilniaus miesto sodų ir skverų priežiūros dokumentai, 1889–1893, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 1764; b. 2281.</p> <p>Vilniaus miesto sodų ir skverų priežiūros dokumentai, 1894, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 2525.</p> <p>Vilniaus miesto sodų ir skverų priežiūros dokumentai, 1895, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 2679; b. 2931</p>	<p>Приведение Георгиевского сквера в надлежащий порядок в связи с постановлением городской думы в 1894 году</p> <p>Городским инженером составлена смета по установлению деревьев по периметру а также новых барьеров с четырех сторон по тому же принципу как на набережной Зеленого моста на расстоянии 152 сажени</p> <p>Перемощение камня и откосов за барьерами против Реального училища и против здания ВоенноОкружного суда на пространстве $\frac{1}{(55+48)} \cdot 0,20 = 20,60$ кв.сажень</p> <p>Спланирование местности между Георгиевским проспектом и Сквером шириной 4,50 и длиной в 35 сажень</p>
	f.382, ap. 2, b. 368: Opisanije fruktovogo sada..., 1845-02-12 (LVIA)	
	<p>Skelbimas apie namų Vilniuje nr. 1289 ir 1290 pardavimą, in: Kuryer Litewski, 1820, nr. 5, 7, 8, 26, 27, 28.</p> <p>Vilniaus m. namų 1801 m. surašymas, in: LVIA, f. 458, ap. 1, b. 567, l. 26.</p>	<p>Peizažinis sodas minimas 1820 m. laikraštyje Kuryer Litewski, kurio keliuose numeriuose pasirodė skelbimas apie parduodamą namą ir medinį dvarelį nr. 1289 ir 1290 prie Aušros Vartų. Iš 1801 m. Vilniaus namų surašymo žinoma, kad taip numeruoti etmono Tiškevičiaus mūrnamis ir Heckevičiaus dvarelis. Skelbime šalia namų apibūdinimo rašoma, kad yra didelis vaismedžių ir vaiskrūmių sodas bei sodas pasivaikščioti su miškeliu, altanomis ir didelių medžių alėjomis, taip pat – su sale ir išmūryta grotą.</p>
	FIRKOVIČIUS, R. Kulto pastatai ir jų vietos Vilniaus mieste. Katalikų bažnyčių ir vienuolynų istorijos apybraižos. Istoriniai tyrimai, 1990. VAA, f. 1019, ap. 11, b. 4483.	
	<p>Priedas prie apybraižos XVI – XIX a. architektūros paminklas buv. Vilniaus benediktinių vienuolyno ansamblis. Istoriniai meniniai tyrimai. PRI, Vilnius, 1976 m.</p>	<p>Vienuolyno kiemo planas p. 29.</p>
	<p>Urbonavičius Juzefas, Antakalnio, Užupio, Popiškių ir Lyglaukių planas, 1800, in: MAB RS, f. 229 – 1003. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarytoja Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 94–95.</p>	

	Buv. Pranciškonų vienuolyno ansamblis. Istoriniai tyrimai. Istorinė apybraiža, I dalis. PRI, Vilnius, 1985 m.	XIX a. vienuolyno kiemo aprašymas, p. 26.
	Bielskis G., Subačiaus ir Aušros Vartų priemiesčio planas, 1801, in: LVIA, f. 1135, ap. 23, b. 65, l. 20. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 196–167.	
	Borovskis Adomas, Pohuliankos priemiesčio planas, 1809, in: LVIA, f. 1135, ap. 23, b. 65, l. 23. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 176–177.	
	Vilniaus miesto planas, apie 1837, in: RVKIA, f. 349, ap. 8, b. 309. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarytoja Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 360–363.	
	Vilniaus miesto planas, 1845 (nubraižytas 1859), in: VUB RS, f. 23 – 185. Taip pat: Vilniaus miesto planai, sudarytoja Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 379.	
	1890 m. Vilniaus miesto plano negatyvas, VAA.	Pažymėtas sodas „Arkadija“.
	План города Вильна (fragmentas), 1859 m., KPC archyvas. План части предместья города Вильны. Лукишки Plan miasta Wilna, 1840 План - путеводитель по гор. Вильны, 1893 Plan miasta wilna i jego okolic, 1890 План города Вильны, 1890	
	Šaltinis: nuotraukos, piešiniai, graviūros	
	Antakalnio (dabar T. Kosciuškos) gatvės tvarkymo darbai, in: Stanislaw Filibert Fleury: 1858–1915: Fotografijos, sudarė Jūratė Gudaitė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2007, p. 52.	

Šv. Kotrynos bažnyčia (su skveru priešais). J. Čechovičiaus nuotrauka, foto Nr.252 iš: ten pat.

Teatro skveras (dab. Rotušės aikštė), fotografas J. Czechowicz, 1870-1880, foto Nr.1.7 iš: Antanavičiūtė Rasa, Politinės galios simboliai Vilniaus viešojoje erdvėje 1895-1953 metais: Daktaro disertacija, Vilnius, 2015, p.181.

Teatro skveras (dab. Rotušės aikštė), fotografas S. F. Fleury, 1903-1908, foto Nr.1.8 iš: ten pat, p.181.

Šv. Aleksandro Neviškio koplyčia Šv. Jurgio skvere (dab. Vinco Kudirkos aikštė), fotografas A. Cinowiec, 1890-1904, foto Nr.1.13 iš: ten pat, p.184.

Generalgubernatoriaus rūmai (su sodeliu), prieš 1897, foto Nr.1.14 iš: ten pat, p.184.

Abdonas Korzonas. Vilnius. Šv. Onos bažnyčia. Apie 1860-1861, p.32 iš: Juozapas Čechavičius ir jo epocha fotografijoje – parodinis katalogas, Vilnius, 2018.

Abdonas Korzonas. Vilnius. Vaizdas nuo Pilies kalno į šiaurės vakarus. Apie 1860-1861, p.37 iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Vilniaus panorama nuo Tauro kalno, p.43 iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Iš penkių kadrų sudaryta kairiojo Neries kranto panorama iš Šnipiškių. I dalis, iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Iš penkių kadrų sudaryta kairiojo Neries kranto panorama iš Šnipiškių. II dalis, iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Iš penkių kadrų sudaryta kairiojo Neries kranto panorama iš Šnipiškių. III dalis, iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Iš penkių kadrų sudaryta kairiojo Neries kranto panorama iš Šnipiškių. IV dalis, iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Vilnius. „Geležinė trobelė“ Rasų priemiestyje, p.49 iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Iš dviejų kadrų sudaryta Paplaujos priemiesčio panorama. I dalis. Paplaujos priemiestis ir vizitierių vienuolynas, p.50 iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Iš dviejų kadrų sudaryta Paplaujos priemiesčio panorama. II dalis. Paplaujos priemiestis ir Misionierių vienuolynas, p.51 iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Vilniaus generalgubernatoriaus rūmai, p.52 iš: ten pat.

Albert Swieykowski. Vilniaus rotušė, p.53 iš: ten pat.

Vilhelmas Zacharčikas. Vilnius. Užupis nuo misionierių sodų, p.57 iš: ten pat.

Vilhelmas Zacharčikas. Vilnius. Saksų sala nuo Belmonto kalno, p.58 iš: ten pat.

Vilhelmas Zacharčikas. Vilnius. Paplaujos ir Saksų salos vaizdas, p.63 iš: ten pat.

Nežinomas autorius. Vilnius. Pilies kalnas, p.71 iš: ten pat.

Nežinomas autorius. Vilnius. Miesto sodas, p.72 iš: ten pat.

Pilies skveras. 1867, J. Čechavičius, p.188 iš: ten pat.

Pilies kalnas, katedra ir varpinė nuo Šv. Jurgio (dab. – Gedimino) prospekto, p.195 iš: ten pat.

Šv. Petro ir Povilo bažnyčia nuo dešiniojo Neries kranto. 1867, J. Čechavičius, p.198 iš: ten pat.

Vilniaus panorama nuo Trijų Kryžių kalno. 1869, J. Čechavičius, iš: ten pat.

Šv. Kotrynos bažnyčia. 1873, J. Čechavičius, p.208 iš: ten pat.

Šv. Mykolo, Šv. Onos, Šv. Pranciškaus ir Bernardinų bažnyčios nuo Užupio. 1873, J. Čechavičius, p.209 iš: ten pat.

Šventojo Kryžiaus bažnyčia ir bonifratų vienuolynas. 1873, J. Čechavičius, p.211 iš: ten pat.

Vilniaus panorama nuo Saltoniškių. M. E. Andriolio litografijos fragmentas, 1860 m., p.170 iš: Čaplinskas Antanas Rimvydas, Vilniaus istorija. Legendos ir tikrovė.

Pilies skveras ir prie Katedros stovintis cirko paviljonas, J. Čechavičiaus nuotrauka, po 1880 m., p.348 iš: ten pat.

Malūnų (dabar Barbaros Radvilaitės) gatvė. J. Čechavičiaus nuotrauka, apie 1870 m., p.354 iš: ten pat.

Skveras ir alėja šalia bernardinų vienuolyno nuo Dievo Motinos ėmimo į Dangų cerkvės 1890-1900

Sodelio priešais Šv. Onos bažnyčią fragmentas, 1875

Panorama su dab. Maironio g. (buv. Bernardino vienuolyno aplinka), 1870-1880

	Šaltinis: vadovai	
	Kirkoras Adomas Honoris, Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes, Vilnius: Mintis, 1991.	Faktai apie XIX a. Vilniaus miesto ir priemiesčių privačius sodus ir visuomeninius želdynus.
	Frankas J., Vilnius XIX amžiuje: Atsiminimai, kn. I, is prancuzu k. verte G. Dručkutė, Vilnius: Mintis, 2013.	
	Krasinskis A. S., Atsiminimai, parengė A. Prašmantaitė, Vilnius: LII, 2013.	
	Literatūra	
	Prašmantaitė Aldona, <i>Adomas Stanislovas Krasinskis. Atsiminimai</i> , Vilnius, 2013.	Faktai apie XIX a. Vilniaus viešus ir privačius sodus, bulvarus, pasivaikščiojimus gamtinėse Vilniaus apylinkėse.
	<i>Lietuvos vienuolynai. Vadovas</i> , Vilnius, Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998.	Faktai apie Vilniaus vienuolynų kompleksų sodus.
	Čaplinskas Antanas Rimvydas, Vilniaus istorija: Legendos ir tikrovė, Vilnius: Charibdė, 2015.	Faktai apie XIX a. Vilniaus miesto ir priemiesčių privačius sodus ir bendro naudojimo želdynus (viešą miesto sodą, skverus, bulvarus).
	Gasperavičienė Sigita, „Vilniaus istoriniai parkai ir sodai“, [straipsnis parengtas Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūros užsakymu], Vilnius, 2003.	Faktai apie XIX a. Vilniaus sodus ir parkus.
	Gudynaitė Birutė, Miesto istoriniuose planuose žymimų Vilniaus senamiesčio ir istorinių priemiesčių želdinių lokalizacija: Nepublikuotas rankraštis.	XIX a. planuose žymimų želdinių ir želdynų lokacija pagal 1808 m. posesijų planą. Želdynų tipologija, planinės struktūros charakteristika.
	Tauras Antanas, „Vilniaus žaliųjų plotų vystymosi bruožai (nuo XVIII amžiaus iki tarybinio laikotarpio), in: Valstybinės LTSR architektūros paminklų apsaugos inspekcijos metraštis, Vilnius, 1958, t. 1, p. 52–66.	Visuomeninių organizuotų žaliųjų plotų raida XIX a. Faktai apie privačius, užvažiuojamųjų namų sodus, faktinę uždarų kompleksų želdinių/želdynų būklę.
	Lukšionytė-Tolvaišienė Nijolė, „Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje“, in: Acta Academiae Artium Vilmensis, Vilnius, 2000, t. 18, p. 7–169.	Faktai apie XIX a. rezidencijų ir nuomojamų namų sodus, jų topografiją.

	<p>Jogėla Vytautas, Meilus Elmantas, Virgilijus Pugačiauskas, Lukiškės: nuo priemiesčio iki centro (XV a. – XX a. pradžia), Vilnius: „Diemedis“, 2008 m. p. 127 – 129.</p>	<p>Knygoje aprašomi XIX a. Lukiškių istorinio priemiesčio skverai ir bulvarai, kai kurie privatūs vaismedžių sodai, jų valdytojai, sodininkai. Aprašymai paremti pirminiais (archyviniais) šaltiniais t.y. XIX a. Vilniaus miesto dūmos sprendimais (LVIA). Pateikiamos projektų iliustracijos (LVIA)</p>
	<p>Kazlauskas Alfonsas, Vilniaus senamiesčio 11 kvartalas, in: Architektūros paminklai, VI, Vilnius: Mokslas, 1980, p. 17.</p>	<p>Faktai apie Bonifratų skvero įrengimą XIX a.</p>
	<p>Klajumienė dalia, „Miesto sodo“ idėjos ir praktikos atgarsiai XIX a. vilniaus interjeruose, in: acta academiae artium vilnensis / 88–89, 2018 m., 142-143, 146, 150, 157, 159 psl.</p>	<p>„XVIII a. pab.–XIX a. pr. sodų meno, ypač mieste, plėtotė visoje Europoje įgavo kiek kitokį nei anksčiau socialinį atspalvį, kadangi sodininkystė ir gėlininkystė tapo ne vien išrinktųjų aplinkos dalimi, nebe vien profesionalų, bet kone visuotiniu užsiėmimu. Per įvairius leidinius plintančios sodų meno idėjos ir nuolat intensyvėjanti komercinė sodininkystė skatino mažojo miesto sodelio, nereikalavusio kiek žymesnio žemės ploto vidiniame arba galiniame namo kieme plėtotę. Turint omenyje ir suvokiant Vilniaus universiteto profesorių Jeano Emanuelio Gilibert'o, Stanislovo Bonifaco Jundzilo ir kitų mokslinės veiklos svarbą puoselėjant botanikos mokslą, steigiant bei garsinant Vilniaus universiteto botanikos sodą, kuris 1781 m. įveistas Pilies gatvėje, o XIX a. perkeltas į Sereikiškes, visgi galima teigti, kad ne tiek moksliniais, kiek komerciniais tikslais plėtojama sodininkystė ir gėlininkystė lėmė šios srities visuotinį paplitimą.“</p> <p>„Remiantis skelbimais Vilniaus spaudoje ir archyviniais dokumentais, galima dar pridurti, kad, be minėtų teoretizuojančių sodininkų, XIX–XX a. pr. buvo ir daugiau šios srities specialistų praktikų, turėjusių sodininkystės įmones Rygoje, Lvoje, Paryžiuje, Drezdene, Vienoje, Hanoveryje, Štutgarte, Kenigsberge, Dinaburge ir kitur, kurie tam tikru metu aprūpindavo vilniečius pačiais įvairiausiais augalais“.</p> <p>„Komerinė sodininkystė ir tuo užsiimantys sodininkai ypač suklestėjo XIX a. antroje pusėje, Vilniuje ėmus daug dėmesio skirti viešiesiems miesto sodams ir susirūpinus aikščių bei gatvių apželdinimu, o miesto taryboje įsteigus „miesto sodininko“ pareigybę“.</p> <p>„XIX a. pradžioje sodininkams dar teko įvairiais būdais skatinti visuomenę pamėgti augalininkystę, o štai artėjant amžiaus viduriui toks užsiėmimas tampa visuotiniu pomėgiu. Kai kuriems, ypač universitetinei bendruomenei, sodeliai ir gėlių darželiai</p>

		<p>buvo savotiška eksperimentavimo laboratorija, atgaiva, padedanti atsigauti ir išgyventi carinės Rusijos valdžios represijas, o kai kuriems, galbūt turėjusiems daugiau lėšų, peraugdavo į neįtikėtinas kolekcionavimo aistras“.</p> <p>„XIX a. Vilniaus miesto spaudoje randame nemažai žinučių apie parduodamus ar išnuomojamus namus ir butus, kur kaip privalumas nurodomas šalia esantis sodas bei į jį išeinantis balkonas“.</p>
	<p>Janonienė R., Purlys E., Sapiėgų rūmai Antakalnyje, p. 56.</p>	<p>„1797 m. P. Sapiėga rūmus su žemės sklypu ir mišku pardavė Juozapui ir Liudvikai Potockytei Kosakovskiems. Nauji šeimininkai ėmėsi rūmų ir kitų ansamblio komponentų remonto. 1800 m. Kosavskių užsakymu architektas Pjetro de Rossi parengė alaus daryklos perstatymo į arsenalą projektą. 1806 m. spaudžiami skolų Kosakovskiai pardavė ansamblių Rusijos imperijos valstybės tarėjui Vaitiekui Puslovskiui (1762 – 1833), kuris 1808 m. rūmus ir dalį valdos pardavė miestui, sau palikęs už parko ir rūmų kiemų buvusią žemę, kurią vėliau suskaidė į sklypus - ansamblių pradėjo supti statybos. Taip prasidėjo kadaise prabangios Sapiėgų rezidencijos darkymas. 1809 m. Vilniaus generalgubernatoriaus įsakymu rūmuose ir juos supančioje teritorijoje buvo įsteigta karo ligoninė. Rūmų pritaikymo prancūzų karo ligoninei projektą parengė architektas Žozefas Pusjė (Joseph Poussier)“.</p>
	<p>Lietuvos architektūros istorija, t. II, p. 392.</p>	<p>XIX a. atsirado daugiau savininkų, valdos Antakalnio priemiestyje smulkėjo. Savita architektūra pasižymėjo smulkių bajorų ir dvasininkų dvareliai - priemiestinės rezidencijos. Šiuo periodu priemiestyje buvo dar daug upelių tekančių nuo kalvų link Neries, kurių rėvų vietose vėliau įsikūrė gatvės ir urbanistinis užstatymas.</p> <p>XIX a. pr. už Renigerių valdos išsidėstė kuniškojo stiliaus sodas – parkas ir restoranas. 1801 m. dalį Kuniško sodo teritorijos įsigijo Vilniaus civilinis gubernatorius Petras Hornas, kuris vėliau sklypą pardavė dar kitiems savininkams. Taip buvusioje Kuniškojo sodo teritorijos dalyje, 1826 m. S. Radziševskio (1788 – 1844) lėšomis, pietvakarių kryptimi nuo Šv. Petro ir Povilo bažnyčios, vaizdingoje Antakalnio vietovėje, ant aukšto Neries kranto, parko apsuptyje buvo pastatytas klasicizmo stiliaus mūrinis dvarelis. Manoma, jog projekto autorius galėjo būti Peterburgo architektas Vasilijus Stasovas (1769 – 1848).</p>
	<p>Baužienė M., Pasižvalgymas anapus Vilniaus miesto gynybinės sienos, p.112.</p>	<p>„Kitoje, dab. Antakalnio g. pusėje nuo Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios ir Lateranų kanauninkų vienuolyno ansamblio, tarp dab. K. Būgos ir dab. K. Jauniaus gatvių iki Neries buvo išsidėstęs Tivoli sodas. Manoma, jog tokį pavadinimą jam suteikė čia gausiai augusios ir kvėpėjusios Tivoli alyvos. Čia stovėjo medinis</p>

		<p>išskirtinę išvaizdą turintis namas XVIII a. pabaigos. Jis pavaizduotas 1808 m. plane. Remiantis A. H. Kirkoru, tai kadaise buvo Dovydo Pilchovskio (1735 – 1803) vasaros rezidencija. Namai turi ne vieną barokui būdingą elementą, pavyzdžiui, dvipakopį valminį stogą. Sodyba buvo apsupta dideliu, geometriškai sudalytu baroko stiliui būdingu parku. Pateikiama dab. Antakalnio gatvę stovėjo dvi nedidelės ofisinės. Rytinėje sodybos dalyje stovėjo medinis ponų namas su dideliu stačiakampiu parteriu. Vėliau, Vilniaus esamos būklės plane 1840 m. Tivoli sodyba ir parkas žymiai pasikeitė. Šiuo periodu valda priklausė Korveliui Tivoli. Parkas vaizduojamas peizažinio plano, romantizmo stilistikoje. Sodybos teritorijoje atsirado daugiau pastatų, rytinėje dalyje dar išsidėstė dvi simetriškos ofisinės. Prie Neries, Tivoli valdas supančios teritorijos buvo tankiai užstatytos smulkiais mediniais nameliais, iš kurių išsiskyrė kampinio plano namas 1827 m. priklausęs W. Andrzejewskiui“.</p>
	<p>Katilius Algimantas, Vilniaus vienuolynai XVIII a. pab. – XX a. pr. (internetinė prieiga: https://mail.google.com/mail/u/1/#inbox/LXphbRLrghxkrJjVxBCngbTvPgRnRsdMqcQKzPdhPIB?projector=1&messagePartId=0.1)</p>	<p>Straipsnyje nurodomos Vilniaus vienuolynų uždarymo datos.</p>
	<p>https://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/menotyra/article/download/4240/3230?inline=1</p>	<p>E. J. Römerio kiemo su sodu aprašymas.</p>
	<p>Tauras Antanas, „Vilniaus žaliųjų plotų vystymosi bruožai (nuo XVIII amžiaus iki tarybinio laikotarpio), in: Valstybinės LTSR architektūros paminklų apsaugos inspekcijos metraštis, Vilnius, 1958, t. 1, p. 52–66.</p>	<p>Autorius analizuoja: istorinių želdynų tipologiją, visuomeninius žaliuosius plotus, miesto sodus, skverus, bulvarus, jų topografiją, urbanistiką, stilistiką.</p>

	<p>Vilniaus miesto istorija nuo seniausių laikų iki Spalio revoliucijos, parengė Juozas Jurginis [ir kt.], Vilnius: Mintis, 1968 m.</p>	<p>Miestui susijungus su priemiesčiais: Užėigos namai – sodai (didelis kiemas tarp medžių).</p> <p>1891 m. Jurgio prospektas iki Lukiškių aikštės išgrįstas ir apsodintas liepomis.</p> <p>Naujai išgrįstos aikštės: Malkų turgus, Stepono aikštė.</p> <p>1886 m. žymi Katedros aikštės dalis paversta bulvaru.</p> <p>1878 m. Aukštutinės Pilies papėdėje panaikinti kariniai įtvirtinimai, teritorija atiteko miestui ir buvo apsodinta medžiais.</p> <p>1895 – 1896 m. Pilies kalno ir jo aplinkos tvarkymas. Įrengtas platus kelias į kalvos viršūnę, šlaitais išvesti vingiuoti takeliai su nuošaliais suoliukais, apsuptais medžių ir krūmų. Teritorija pavadinta Pilies skveru.</p> <p>1887 – 1888 m. pagal dailininko A. Strauso projektą perplanuotas Bernardinų sodas. Sodo pertvarkymo tikslas – komercinis. Sode įrengti paviljonai, kuriuos miesto vadovybė nuomodavo prekybininkams.</p> <p>XIX a. pab. Neries ir Vilnios santaka – pagrindinio miesto visuomeninio želdyno teritorija. Tvarkomos ir apželdinamos aikštės bei gatvės, prieinančios arčiau minėtos teritorijos.</p> <p>Pilies skveras – svarbiausias miesto sodas. Katedros aikštė – svarbiausia miesto aikštė, Jurgio prospektas – svarbiausia gatvė. Miesto centras iš Rotušės aikštės persikėlė į Katedros aikštę.</p> <p>Vingrių, Aušros vartų ir Župronių (Misionierių) šaltinių vandenys surenkami ir kaupiami rezervuaruose.</p> <p>Senųjų fontanų ir naujose vietose įrenginėjamos vandens kolonėlės.</p>
	<p>J. Jurkštas, V. Jurkštas, Trys pirmieji perspektyviniai Vilniaus miesto planai, Statyba ir architektūra, 1976, Nr. 3, p. 29-30, 31-32</p>	<p>Apie 1830 metus prie Rapolo bažnyčios buvo įrengtas bulvaras. Nukastas kalvos šlaitas, išlyginta aikštelė, įrengtas fontanas, sutvirtintas Neries krantas. XIX a. pradžioje dabartinė Pylimo gatvė vadinosi Portovaja. Šiuo laiku, maždaug apie 1835 metus, priešais reformatų bažnyčią buvo aikštelė ekipažams, aptverta architekto P. Podčiašinskio suprojektuota metaline tvora. Architektas projektavo ir bažnyčią.</p> <p>Remdamasis aiškinamuoju raštu, J. Jurkštas aprašo 1837 metų planą. Plane numatoma nuo Žaliojo tilto iki Arsenalo bulvaro krantu nutiesti gatvę. Iš abiejų gatvės pusių įrengti bulvarus – trys sieksniai pločio. Kad mažiau reikėtų griauti namų, gatvė su bulvarais turi keletą posūkių. Taigi bulvaras įgauna plastišką formą. Nuo Katedros aikštės planuojama nutiesti gatvę į Lukiškes, apsodinant ją topoliais</p>

		<p>(vėliau ši gatvė pavadinama Šv. Jurgio prospektu). Numatoma sutvarkyti Jurgio aikštę. 1861 metais sutvarkyta Lukiškių aikštė, joje įrengti Malkų, Šieno, Arklių, Grūdų ir Daržovių turgūs.</p> <p>1845 metais prie generalgubernatoriaus rūmų įrengtas bulvaras, o kiek vėliau jame pastatytas fontanas. Tais pačiais metais atsodinti topoliai Rotušės bulvare, panašiu metu (penktajame dešimtmetyje) įrengtas bulvaras prie dabartinės Krašto apsaugos ministerijos (šiuo metu ten yra aikštė). 1857 metais įrengtas bulvaras netoli Vingrių šaltinių buvusioje aikštėje, kur vėliau įsikūrė Malkų turgus .</p>
	Paškauskas Juozapas, Laisvalaikio kultūra didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir provincijoje XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje: Daktaro disertacija, Vilnius, 2017 (48, 50, 151, 172-174, 177, 178, 189, 210, 295-297, 324, 325 psl.).	Faktai apie bendro naudojimo želdynų tipologiją, privačius (vasarnamių, užvažiujamųjų namų, kvartalų) sodus, viešų ir privačių želdynų bei pasivaikščiojimų topografiją, miesto ir priemiesčių želdynų bei gamtinių apylinkių (užmiesčio) fizinius ryšius, apie kultivuojamus ir „laukinius“ želdynus.
	Kaminskis M. Šv. Kryžiaus bažnyčia Vilniuje.“ Iliustruotas savaitraštis”, T. VIII – IX, Varšuva, 1863.	Faktai apie vienuolyno komplekso landšaftinius elementus: tvorą, šulinius ir sodą, p. 3 – 4.
	Vilniaus viešasis gyvenimas XIX a. ir XX a. pradžioje. PRI, Vilnius, 1970 m.	Miestiečių pramogos: pasivaikščiojimai, pasijodinėjimai, pasivažinėjimai ir jų vietos, p. 36.
	Juchnevičiūtė Dainora, Vilniaus želdynų sistemos vystymo raida, in: Lietuvos TSR Architektūros klausimai, VI tomas, III sąsiuvinys. Rajonų planavimas, landšafto ir rekreacinė architektūra, Vilnius: Moklas, 1980 m., p. 87 – 94.	Straipsnyje nagrinėjama Vilniaus miesto želdynų sistemos vystymo idėjų raida. Analizuojami šie, Vilniaus miesto perspektyvinio vystymo planai: 1817, 1837, 1875.
	Vilniaus šv. dvasios bažnyčios ir vienuolyno komplekso erdvinės struktūros raida issn 1392-155x kultūros paminklai / 20 2016 file:///C:/Users/elena/Downloads/mak-11_1503080440.pdf	„1845 m. inventoriuje minimas sklype esantis malkų sandėlys, pasivaikščiojimams skirtas sodas. Sklypas nuo kiemo ir benediktinių vienuolyno valdų pusės aptvertas mūro siena, dengta čerpėmis, o nuo daržo – sena medine tvora. Įeinant iš kiemo į daržą – suveriami vartai. Kairėje pusėje tvora, sujungta su dominikonams priklausančiu pastatu. Darže keletas agrastų krūmų, topoliai, liepos, gėlių krūmai. Tarp tvoros mūrinių stulpų minima ledainė“ [šaltinio nr. str.: 55].
	Vitkauskienė Rūta, Vilniaus miesto planai, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016 m.	

XX a.	Šaltinis: perspektyviniai planai, projektai	
	<p>Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentas patvirtintas LR kultūros ministro 2003-12-23 įsakymu Nr. JV-490 (Žin., 2004, 25-774). III dalis.</p>	<p>Miestas</p> <p>Miesto zonoje minimos dvi istoriškai ir funkciškai susiformavusios aikštės – Rotušės aikštė ir S.Daukanto aikštė. Taip pat fiksuojama, kad šioje zonoje yra išlikusių urbanizuoto kraštovaizdžio gamtinių vertybių elementų: Neries ir Vilnios terasinių pakopų šlaitų fragmentų; dalis palaidoto istorinio hidrografinio tinklo, kaip senoji Vilnios vaga, Vingrio (Kačergos) upelis.</p> <p>Dab. Bernardinų sodo teritorija. Dokumente minima, kad po Antrojo pasaulinio karo Bernardinų sodo teritorija ypač pasikeitė. Ji buvo vadinama Jaunimo sodu, vėliau – Sereikiškių parku.</p> <p>Lukiškių priemiestis. Fiksuojami bendro naudojimo želdynai: Savivaldybės aikštės skveras (7 kvartalas); Vyriausybės skveras (3 kvartalas); Odminių (B.Dauguviečio, Šventaragio 11 B kvartale), Tiltu – Ž.Liauksmينو gatvių skveras bei Radvilų aikštės skveras (Vilniaus-Liejyklos gatvių kampas; paverstas automobilių stovėjimo aikštele).</p> <p>Vingrių priemiestis. Išskiriamos šios bendro naudojimo erdvės: Evangelikų parkas – buvusios evangelikų – liuteronų kapinės (94 kvartalas); Teatro skveras (J.Basanavičiaus – Teatro gatvių kampas, 95 kvartalas); Naugarduko skveras (Malkų turgaus aikštė, 91 kvartalas); Lietuvos kino teatro skveras (buvęs Vingrių bulvaras, 92 A, 92 B kvartalai; virtęs automobilių stovėjimo aikštele; Vingrių – Pylimo gatvių skveras (90 kvartalas) – automobilių stovėjimo aikštelė. 93 A ir 93 B kvartaluose esantis šlaitas sąlygiškai natūraliai apaugęs želdiniais. Gatvėse želdynai išlikę tik atskirose atkarpose, kaip: Pylimo, Naugarduko, Mindaugo, Kalinausko, Aguonų, Šaltinių. Kaip reikšmingos erdvinės Vingrių priemiesčio dominantės, išskiriamos – Reformatų skveras 94 kvartale ir „Malkų turgaus“ skveras (91 kvartalas). Zonoje minima viena istoriškai ir funkciškai susiformavusi aikštė – Malkų turgus (91 kvartalas).</p> <p>Antakalnio priemiestis. Fiksuojama, kad istorinio želdyno (rezidencinio sodo) vietoje yra išlikęs tik bendro naudojimo želdynas – Sluškių skveras. Zonoje yra ir vidaus kiemų želdynų.</p> <p>Užupio priemiestis. Dokumente išskiriami šie Užupio priemiesčio želdynai viešosiose erdvėse: Krivių – Polocko gatvių sankirtos skveras (75 B kvartalas), Malūnų gatvės skveras (71 kvartalas) nusidriekia palei Vilnios upę šalia tilto abipus gatvės. Tuo tarpu Užupio – Paupio – Malūnų gatvių sankirtos skveras (Užupio</p>

		<p>angelas stovi) be želdinių. Taip pat Šv. Baltramiejaus bažnyčios šventoriaus želdynas. Taip pat dokumente rašoma, kad Užupio priemiestyje būta ūksmingų sodų medinių dvarelių teritorijose.</p> <p>Paplavų – Subačiaus priemiestis. Fiksuojama, kad istorinio priemiesčio viešose erdvėse bendro naudojimo želdynų geros būklės mažai. Tai M.Daukšos – Žiupronių – Rasų gatvių sankirtos skveras, Kūdrų parkas (96 A kvartale), Maironio –Paupio gatvių sankirtos skveras. Dominuojanti Subačiaus – Paplaujos priemiesčio gamtinio paveldo vertybė – išraiškingas reljefas. Rašoma, kad šioje zonoje yra ypač daug išlikusio nesunaikinto reljefo elementų: Vilnios slėnio terasų šlaitai, pakopos, prievaginiai šlaitai. Iš hidrografinių elementų šioje zonoje minimi išlikę: Vilnios vaga, Kūdrų parkas (Misionierių tvenkiniai (96 A kvartalas). Fiksuojama, kad priemiesčio hidrografinis tinklas yra palaidotas ir sunaikintas (Vilnios senvagė (98; 99; 68 kvartaluose), taip pat kanalas 97 A kvartale). Būta įvairių hidrotechninių įrenginių: užtvankų, malūnų, tiltų, kurie taip pat neišlikę. Minimi faktai apie šaltiniuotus šlaitus, Misionierių sode buvusius šaltinius. Kaip ryškus urbanistinis naujadaras zonoje, minima 20 a. 7-ne dešimtmetyje įrengta Maironio gatvė.</p> <p>Rūdininkų-Aštriojo galo priemiestis. Išskiriami viešose erdvėse augantys bendro naudojimo želdynai: Aušros Vartų skveras (79 kvartalas, Bazilijonų-Aušros Vartų gatvių kampas); Šv.Nikodemo skveras-projektuojamas, buvę kapinės (78 kvartalas); Sodų-Seinų gatvių kampo skveras (80 kvartalas); Pylimo-Plačiosios gatvių sankirtos skveras (87 kvartalas) – automobilių stovėjimo aikštele virtęs; Aušros Vartų aikštė (79 kvartalas, BazilijonųAušros Vartų-M.Daukšos gatvių sankirta) želdinių nėra, automobilių stovėjimo aikštelė. Rašoma, kad yra želdynų ir kvartalų vidaus kiemuose. Kaip reikšminga priemiesčio erdvinė dominantė išskiriamas skveras priešais Medininkų (Aušros) vartus.</p> <p>94 kvartale minima sunaikintų kapinių vieta.</p> <p>Svarbus faktas – didžioji dalis skverų MIESTO zonoje suformuoti pokario išgriovimų vietose (Vokiečių g., Rūdininkų skveras, K.Sirvydo skveras, Lazdynų Pelėdos skveras ir kt.)</p> <p>Praktiniu požiūriu, dokumentas orientuotas į želdinių, o ne į želdynų tvarkymą.</p> <p>Reglamente numatomos perspektyvinės senamiesčio želdynų tyrimo, apsaugos ir planavimo priemonės: istorinių želdynų vietų, neužstatytose erdvėse, identifikavimas ir išsaugojimas; kvartalų vidaus želdynų restauravimas, rekonstravimas, atkurimas ir įjungimas į Senamiesčio želdynų sistemą. Kaip būtina priemonė siūloma istorinė želdynų analizė.</p>
	Miestų statybos ir projektavimo instituto	Plane vaizduojama bendramiestinio lygmens Vilniaus želdynų struktūra.

	parengtas 9 dešimtmečio Vilniaus miesto centro plėtros projektas. Autorius A. Nasvytis, VAA.	Senamiesčio požūriū svarbus Pilies kalno aplinkos želdynų ir Misionierių bei Vizičių vienuolynų su Rasų kapinių aplinkos želdynais apjungimas į vientisą žaliąjį masyvą, juosiantį senamiestį rytų ir pietryčių pusėje. Urbanistinis teiginys paremtas Tauro kalno želdynų vystymu nauja, šiaurės kryptimi. Minėta kryptis tampa ašimi, tarpusavyje sujungiančia Tauro kalno, Lukiškių aikštės ir dešiniojo Neries kranto centro želdynus.
	Paminklų restauravimo projektavimo institutas, <i>Vilniaus senamiesčio regeneracijos projektas. Detalus išplanavimas. Pagrindiniai dėsniai</i> , Vilnius, 1974.	Pateikiamas senamiesčio visuomeninių žaliųjų plotų sąrašas.
	<i>Vilniaus senamiesčio rekonstrukcijos projekto aiškinamasis raštas. Architektūrinė – statybinė dalis</i> , t. I, Vilnius, 1958 m (2, 3, 119, 180 psl.).	Tyrimo požūriū aktualūs teiginiai: po karo išgriautų kvartalų sutvarkymas bei jų architektūrinis apiforminimas (išvalytų nuo griuvėsių plotų apželdinimas); bendro naudojimo kvartalo kiemo formavimas; kelių kiemų jungimas tarpusavyje (ši taisyklė netaikytina kiemams su vertingais architektūriniais požūriū kiemais); kiemo planinė erdvinė struktūra formuojama atsižvelgiant į kiemo erdvę formuojančių pastatų architektūrą; kaip taisyklė visur prie namų (išskyrus šiaurinę pusę) projektuojama 1.5 – 5.0 m. žalioji juosta, iš jos – vertikalinis apželdinimas; didelių kiemų apželdinimas komponuojamas laisvai, tapybiškais medžių ir krūmų grupėmis; rekomenduojama vengti daugiametčių liepų sodinimo. Rašoma apie stambiausius naujai projektuojamus žaliuosius plotus, apie želdinius atsirasiančius kvartalų sanacijos išdavoje. Pateikiamas visuomeninių žaliųjų plotų sąrašas.
	Paminklų restauravimo projektavimo institutas, <i>Vilniaus senamiesčio regeneracijos projektas. Tyrimai. Želdynų sistemos įvertinimas. Gatvių apželdinimas</i> , t.XI, Vilnius, 1971.	Esamo gatvių apželdinimo įvertinimas. Išskirtos gatvės: be želdinių ir apželdintos. Esantys gatvėse želdiniai įvertinami atskirai pagal jų tipus, nurodomas želdinių išdėstymo pobūdis, pateikiama želdinių kiekybinė ir kokybinė charakteristika. Pateikiamas vertinamų gatvių sąrašas ir schema.
	Институт проектирования городского строительства, <i>Генплан гор. Вильнюс. Архитектурно-планировочная часть. Пояснительная записка</i> , Vilnius, 1964 (28, 66-73 psl.).	Bendramiestinės želdynų sistemos sprendiniai grindžiami miesto gamtine struktūra ir jos topografija. Senamiesčio gamtinės struktūros ir joje išsidėstančių bendro naudojimo želdynų kompozicinės – funkcinės ašys: Vingio parkas – Tauro kalnas – dab. Pylimo g. šlaitai ir Vilnios slėnis. Išskiriamos šios želdynų kategorijos: bendro naudojimo želdynai, miško parkai, miško masyvai.
	1988 – 1992 m. Vilniaus senamiesčio regeneracijos projektas. Vadovas A. Gučas, VAA.	Projekte atsižvelgiama į istorinių posesijų struktūrą. Išskiriamos viešosios erdvės kvartalų viduje.
	Vilniaus miesto detalaus išplanavimo ir užstatymo	Plane pažymėti bendro naudojimo želdynai. Galima įžvelgti tris pagrindinius senamiesčio želdynų kompozicinius ir funkcinius centrus: Pilies kalno aplinkos (su

	projekto <i>apželdinimo</i> schema. 1953 m., VAA.	dab. Kalnų parko teritorija) želdynų masyvas, Misionierių ir Vizičių vienuolynų kompleksų aplinkos želdynų masyvas, Vingio parko – Tauro kalno ir dab. Pylimo gatvės šlaitų želdynų juosta. Ryški Rotušės a. – Vilniaus g. aplinkos Senamiesčio želdynų ašis. Vienintelis plane pažymėtas uždaro komplekso želdynas istorinėje miesto dalyje – dab. Prezidentūros parkas. Plane tuo pačiu sutartiniu ženklu pažymėti ir parkai, ir skverai, ir bulvarai. Pažymėtina, kad teritorija tarp Vilnios upės ir dab. Aukštaičių gatvės išskiriama kaip išskirtinai gamtinė (pažymėtina, kad XVIII – XIX a. miškai buvo želdynų sistemos dalimi, taip pat ir XX a. (Kompleksinio želdinimo schema). Taip pat pažymėtina, kad Bernardinų ir Rasų kapinių teritorijos planuose išskirtos kaip miškai.
	1974 m. Vilniaus senamiesčio regeneracijos projektas, projekto sprendiniai, VAA.	Kiemų želdinių jungimas į sistemą, tipologija nesvarbi; visi senamiesčio želdynai įvardijami <i>žaliais plotais</i> , išskiriant gazonų arba medžių dominavimą juose; planinė erdvinė struktūra vienoda, nesvarbu ar tai vienuolyno kiemas, ar bendro naudojimo erdvė buvusio užstatymo vietoje..). Praeinamų, maksimaliai apželdintų kiemų idėja; sodo tipologijos nelieka; per Vilnelę daug suprojektuotų tiltų, taip pat rodo neįvertinimo želdyno, kaip sodo erdvės; yra ir teigiamų žaliųjų jungčių priemiesčiuose; pavyzdžiui Lukiškių priemiestyje žalioji jungtis tarp dab. Gedimino pr. ir Labdarių g. buvusio istorinio sodo vietoje..).
	Miestų statybos projektavimo instituto projektuojama senamiesčio želdynų sistemos bei želdynų funkcinės paskirties schemas arba Vilniaus kompleksinio želdinimo schema, 1974 m. Projekto autorius – Dainora Juchnevičiūtė, VAA.	
	61 kvartalo vidaus erdvių landšafto projektas, VAA.	Būdingas XX amžiaus 8 dešimt. kiemų apželdinimo pavyzdys.
	<p>Skvero Liudo Giros gatvėje Nr. 30 prie Kotrynos bažnyčios pertvarkymo projektas M 1:250, Atr14a.</p> <p>Vilniaus miesto bibliotekos aikštės užstatymo techninis – darbo projektas. Atraminis planas, KPC archyvas, Nr.4437.</p> <p>Vilniaus miesto bibliotekos aikštės užstatymo techninis – darbo projektas. Generalinis planas, KPC archyvas, Nr.4438.</p> <p>Vilniaus m. Muziejaus g. rajono užstatymo projektas. Pirmos eilės užstatymo planas, KPC archyvas, Nr.4441.</p> <p>Vilniaus Senamiesčio rekonstrukcijos projektas. Skveras prie Mikalojaus bažnyčios, KPC archyvas, Nr.13998</p> <p>Skvero Radvilų rūmų kieme projektas. Genplanas M 1:250, KPC archyvas.</p> <p>Vilniaus miesto išplanavimo ir užstatymo projektas. Planas, 1948 m., VAA.</p> <p>1950-1966 iki 1971 m. aeronautikos pagrindu sudarytas Vilniaus miesto žemėlapis, 1950, VAA, F.Nr.1011</p> <p>Г. Вильнюс. Схема планировки района Н. Вильня, iš: ten pat.</p> <p>Схема инженерной подготовки, iš: Проект планировки и застройки гор. Вильнюс. Пояснительная записка, т. III, инженерное</p>	

	<p>оборудование и благоустройство города, часть 2 инженерная подготовка, Vilnius, 1948 m., VAA, Nr. 1011.</p> <p>Vilniaus pilių istorinis nacionalinis parkas. Parko ribos ir suskirstymas (UAB "Želdynai", pradinis projektas).</p> <p>Katedros aikštės rekonstrukcijos projektas (1936), (Architektura i Budownictwo, 1938, Nr. 10-12), 11 iliustracija iš: Kučiauskas Karolis, Prieškario Vilniaus urbanistinis modelis ir jo recepcija karo ir pokario metais (1932-1956 m.): Daktaro disertacija, Vilnius, 2016.</p> <p>Vilniaus m. geležinkelių stoties ir Pylimo gatvės rajonų detalinis išplanavimo projektas, 1948 m., KPC archyvas, Nr.4357, taip pat 13 iliustracija iš: Vilniaus miesto išplanavimo ir užstatymo projektas. Aiškinamasis raštas, 1948 m., VAA, Nr. 1011.</p> <p>Vilniaus senamiesčio (dab. Pilies g.) perspektyva iš paukščio skrydžio (su siūlomais sprendiniais), 7 iliustracija iš: Vilniaus miesto išplanavimo ir užstatymo projektas. Aiškinamasis raštas, 1948 m., VAA</p> <p>Vilniaus senamiesčio (dab. Pylimo g.) perspektyva iš paukščio skrydžio (su siūlomais sprendiniais), 8 iliustracija iš: ten pat.</p> <p>Vilniaus perspektyva su Žvėrynu ir Tauro kalnu (siūlomi sprendiniai) iš paukščio skrydžio, 10 iliustracija iš: ten pat.</p> <p>Vilniaus dab. Lukiškių aikštės ir Tauro kalno perspektyva (siūlomi sprendiniai) iš paukščio skrydžio, 11 iliustracija iš: ten pat.</p> <p>Vilniaus Geležinkelio stoties perspektyva (siūlomi sprendiniai) iš paukščio skrydžio, 12 iliustracija iš: ten pat.</p> <p>Neries krantinės (dab. Goštauto g.) perspektyva su Žalioju tiltu (siūlomi sprendiniai), 14 iliustracija iš: ten pat .</p>	
	<p>Šaltinis: esamos būklės planai, dosjė</p>	
	<p>1907 m. detalus Vilniaus miesto planas su pažymėtomis pagrindinėmis gatvėmis, pastatais ir kitais svarbiais miesto objektais, VAA.</p>	<p>Planas padeda suvokti kaip funkcionavo to meto Vilnius.</p>
	<p>Šv. Kryžiaus arba Bonifratų bažnyčia. „Vilniaus bažnyčios“. Aprašė dr. Vl. Zahorskis, Vilnius, 1914 (CVIA F – 1135, ap. 8, byla 10).</p>	<p>Faktai apie skverą priešais bažnyčią, p. 4.</p>
	<p>Didysis Vilniaus planas (rengtas 1936-1939 m.) Sklų planas M 1:2500, VAA.</p>	<p>Vertingas istorinių valdų ir pastatų kaip kompleksų (rūmų, vienuolynų) visumos suvokimui. Planas informatyvus: pažymėti gatvių pavadinimai, valdų savininkai, istorinių želdynų ir/ar gatvių aikščių erdvėse atsiradęs užstatymas (pvz.: Bazilijonų g. priešais Aušros vartus ir kt.), konkrečiose valdose pažymėti šiandien jau neišlikę tvenkiniai, buvusių sodų takų struktūra (plane matyti detalus buvusio Lipskių sodo Subačiaus g. peizažinis išplanavimas, kai kurių vienuolynų, namų kompleksų sodų takų struktūra, šaltiniai, upeliai, reljefo izogipsės, pažymėti bendro naudojimo želdynai, skverai su pasivaikščiojimų klombomis (būdinga XIX a. stilistika).</p>
	<p>1958 m. Vilniaus senamiesčio rekonstrukcijos projektas. 1957 m. Vilniaus senamiesčio esamos</p>	<p>Išskirti pagrindiniai bendro naudojimo želdynai: pagrindinis – Pilies kalno aplinkos želdynas, želdynai Pylimo ir Vilniaus gatvių atkarpose, miesto dalyje, išgriautų</p>

	būklės planas, VAA.	kvartalų vietose. Ryški „leningradiška“ želdynų plano struktūros stilistika).
	1974 m. Vilniaus senamiesčio regeneracijos projektas, esamos padėties planas. Pradėtas rengti 1972 m., VAA.	Plane žymimi bendramiestiniai ir uždari <i>žalieji plotai</i> . Bendramiestiniai: po karo išgriautų kvartalų vietose, vidinėse kvartalų erdvėse – kiemuose, kaip uždari – dab. Prezidentūros parkas, Labdarių kiemas, skveras prie dabartinių Kongresų rūmų, Gedimino 9 skveras; vienuolynų ir rūmų kompleksų kiemai – priskirti įstaigoms, kaip uždari želdynai – nefiksuoti.
	Vilniaus senamiesčio regeneracijos projekto, želdinių sistemos įvertinimo, gatvių apželdinimo dalis. 1971 m. Tyrimą atliko D. Juchnevičiūtė, V. Šimukonytė, VAA.	Tyrimo pobūdis ganėtinai utilitarus. Praktiniu požiūriu naudingas nustatant išlikusias bulvarinio tipo gatves ir jų trasas.
	Buv. Benediktinių vienuolynas. Dosjė. KPC skaitykla.	Faktai apie vienuolyno sodo būklę 1973 m.
	<p>Buv. Vizitiečių bažnyčia Rasų g. 6 Vilnius. Genplanas, Atr72a.</p> <p>Skvero prie Šv. Kotrynos bažnyčios situacinis planas, 1946 m., KPC archyvas.</p> <p>Jėzaus širdies bažnyčios situacijos planas, 1946 m., KPC archyvas.</p> <p>Plan klasztoru drwizytek kosciol serca Jezusowego, KPC archyvas.</p> <p>Vilniaus senamiesčio atraminis planas pagal 1956-V-1 davinius, 1957, KPC archyvas.</p> <p>План района старого г. Вильнюс, 1952, KPC archyvas, Nr.728.</p> <p>Plan miasta “Wilno”, 1550 m., 2 iliustracija iš: Šv. Mykolo bažnyčia ir vienuolynas. Istoriniai – menotyriniai tyrimai, Vilnius, 1989 m., KPC archyvas, Nr. 3602.</p> <p>План города Вильна, 1900 m., ten pat.</p> <p>Vilniaus miesto genplanas. Esama padėtis M 1:10000, 1964, VAA, F.Nr.1011.</p> <p>Vilniaus miesto užstatymo planas administracinėse ribose M 1:5000, 1938, VAA, F.Nr.1011.</p> <p>Vilniaus miesto ir jo apylinkių toponuotrauka M 1:2500, Vilnius, 1938 m., VAA, Nr. 1011</p> <p>Vilniaus miesto topografinė nuotrauka, 1969 m.</p> <p>Plan der Stadt Wilna, 1916</p> <p>Vilniaus m. planas, 1939</p>	
	Šaltinis: nuotraukos, piešiniai, graviūros	

	<p>Altarijos teritorijos su Šv. Petro ir Povilo bažnyčia ir vienuolynu bei buvusios tvirtovės pastatais planas, 1908, in: Vilniaus miesto planai, sudarė Birutė Rūta Vitkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 107.</p>
	<p>Antakalnio (dabar T. Kosciuškos) gatvė ir miesto panorama nuo Šv. Petro ir Povilo bažnyčios bokšto, in: Stanislaw Filibert Fleury: 1858–1915: Fotografijos, sudarė Jūratė Gudaitė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2007, p. 64.</p>
	<p>A.S. Puškino biustas Puškino skvere, Vilnius, apie 1900 m., iš Виноградов А.А., Путеводитель по Вильню и его окрестностям, Vilnius, 1904, rinkinyje Вся Вильна, 1911 год, C478/R.</p> <p>Reklaminis Lipskio alaus bravoro plakatas su Lipskių sodo vaizdu, originalas iš rinkinio Вся Вильна, 1911 год, C478/R.</p> <p>Skveras priešais Šv. Kotrynos bažnyčią, Vilnius, apie 1950 m., foto Nr.1 iš dosjė Atr14a: Buvusi Kotrynos bažnyčia, Vilnius, L.Giros g. 30</p> <p>Skvero priešais Šv. Kotrynos bažnyčią fragmentas nuo dab. Klaipėdos g., Vilnius, 1985 m., M.Sakalauskas, foto Nr.2 iš: ten pat.</p> <p>Skvero tarp Šv. Kotrynos bažnyčios ir S.Neries m-klos fragmentas nuo dab. Vilniaus g., Vilnius, 1985 m., M.Sakalauskas, foto Nr.9 iš: ten pat.</p> <p>Benediktinių vienuolyno kiemo fragmentas, Vilnius, 1985 m., M.Sakalauskas, foto iš: ten pat.</p> <p>Karmelitų vienuolyno sodelis. XX a. pr. nuotrauka, foto Nr.17 iš Lietuvos vienuolynai. Vadovas, Vilnius, 1998.</p> <p>Basųjų karmelitų vienuolyno kiemas, foto Nr. 242 iš: ten pat.</p> <p>Vienuolyno vakarų korpuso fragmentas (su sodeliu), foto Nr.251 iš: ten pat.</p> <p>Benediktinių vienuolyno pastatas (su sporto aikšte), foto Nr.253 iš: ten pat.</p> <p>Vilniaus universiteto dydysis kiemas prieš rekonstrukciją, fotografas J. Bułhak, iki 1923, foto Nr.3.1 iš: Antanavičiūtė Rasa, Politinės galios simboliai Vilniaus viešojoje erdvėje 1895-1953 metais: Daktaro disertacija, Vilnius, 2015, p.204.</p> <p>Vilniaus universiteto dydysis kiemas prieš rekonstrukciją, fotografas J. Bułhak, iki 1923, foto Nr.3.2 iš: ten pat, p.204.</p> <p>Vilniaus universiteto dydysis kiemas po rekonstrukcijos, fotografas J. Bułhak, po 1923, foto Nr.3.3 iš: ten pat, p.204.</p> <p>Katedros aikštė iš pilies bokšto, fotografas S. Kolupaila, 1942 04 20, foto Nr.4.7 iš: ten pat, p.247.</p> <p>Didžioji panorama į senamiestį pro Jaunimo sodo medžių viršūnes, foto Nr. 38, 1973 m., M. Sakalauskas, iš: „Jaunimo sodas“ parkas Vilniuje. Fotofiksacija ir esamos padėties albumas, t.PP-3, KPC archyvas, Nr. 3487.</p> <p>Ką tik pasodintų liepaičių palei Vilnią parke vaizdas, 1925 m., fot. L. Vysockis</p> <p>Vizičių bažnyčios šventoriaus vaizdas, foto Nr. 4 iš: Buv. Vizitiečių bažnyčia ir vienuolynas. Istoriniai tyrimai. Istorinė apybraiža, Vilnius, 1984, KPC archyvas, Nr. 2470.</p> <p>Skvero priešais Šv. Kotrynos bažnyčią fragmentas, 1913 m., foto Nr. 1 iš: Buv. Kotrynos bažnyčia Vilniuje. Istorinės žinios, Vilnius, 1972, KPC archyvas, Nr. 276.</p>

Šv. Kotrynos bažnyčios šventoriaus vaizdas ties apsidine dalimi, 1961 m., foto Nr. 7 iš: ten pat, Nr. 276.

Šv. Kotrynos bažnyčios prieigos ties Apvaizdos koplyčia, 1914m., foto Nr. 9 iš: ten pat, Nr. 276.

Malborko (Marienburgo) vidurinės pilies planas su kiemu, 32 iliustracija iš: Priedas prie apybraižos XVI-XIX a. architektūros paminklas buv. Vilniaus benediktinių vienuolyno ansamblis, K. Giedrio 3, 5 – istoriniai meniniai tyrimai, Vilnius, 1976, KPC archyvas, Nr. 707.

Skveras priešais Šv. Kotrynos bažnyčią Vilniuje, J. Buřhak, foto Nr. 2 (inv. Nr. 9112) iš: Buv. Šv. Kotrynos bažnyčios Vilniuje statybos istorija, architektūra ir dekoras. Priedas 4 – foto nuotraukos, Vilnius, 1974, KPC archyvas, Nr. 617.

Šv. Kotrynos bažnyčios šventoriaus vaizdas ties apsidine dalimi, apie 1945 m., foto Nr. 90 (inv. Nr. 1261) iš: ten pat.

Pranciškonų vienuolyno skveras nuo Trakų gatvės, foto Nr. 3 iš: Buv. Pranciškonų vienuolyno ansamblis. Istoriniai tyrimai. Istorinė apybraiža, I dalis, Vilnius, 1985 m., KPC archyvas, Nr. 2575.

Pranciškonų bažnyčios šventoriaus fragmentas, foto Nr. 4 iš: ten pat.

Pranciškonų vienuolyno vidaus kiemas su baseinu, foto Nr. 26 (inv. Nr. 7102) iš: ten pat.

Kiemo prie „didiko namo“ iliustracija, 10 iliustracija iš: Šv. Mykolo bažnyčia ir vienuolynas. Istoriniai – menotyriniai tyrimai, Vilnius, 1989 m., p. 82, KPC archyvas, Nr. 3602.

Bernardinų vienuolyno ansamblis iš rytų pusės (Šv. Mykolo bažnyčios šventoriaus išorinis vaizdas), XX a. pradžia, foto Nr. 38 iš: ten pat.

Šv. Mykolo bažnyčios varpinė (su skvero fragmentu), XX a. pradžia, foto Nr. 39 iš: ten pat.

Bernardinų vienuolyno refektorius (su vidaus kiemelio fragmentu) prieš 1933 m. rekonstrukciją, XX a. pradžia, foto Nr. 53 iš: ten pat.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Vakarinis fasadas (su kiemo fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4241.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Galinis pietų fasadas (su sodo fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4242.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Rytinis fasadas (su kiemo fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4243.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Pietinis fasadas (su kiemo vaizdu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4244.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Vakarinis galinis fasadas (su želdinių fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4247.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Rytinis fasadas (su želdinių fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4250.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Rytinis fasadas (su sodo fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4251.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Rytinis fasadas (su šuliniu ir sodo fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4253.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Šiaurinis fasadas (su kiemo medžiais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4255.

Buv. Vizitiečių vienuolynas. Didžiojo kiemo rytinis fasadas (su medžiais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 4263.

Buv. Pranciškonų v. Kiemo šiaurinis fasadas (su medžiais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 248.

Buv. Pranciškonų v. Kiemo šiaurinis fasadas (su medžiais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 249.

Buv. Pranciškonų vien. Kiemo vakarinis fasadas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 252.

Buv. Pranciškonų v., kiemo rytinis fasadas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 257.

Buv. Misionierių vienuolynas (kiemas su želdinių fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 5804.

Buv. Misionierių vienuolynas (kiemas su želdinių fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 5783.

Buv. Misionierių vienuolynas (kiemas su želdinių fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 5785.

Buv. Misionierių bažnyčia ir vienuolynas (su kiemo fragmentu), KPC archyvas, negatyvo Nr. 5797.

Buv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčia ir buv. vienuolyno ansamblis. Jokūbo bažnyčios kiemo vartai, KPC archyvas, negatyvo Nr. 4345.

Buv. Karmelitų vienuolynas. II kiemo vakarinis fasadas (su kiemo želdiniais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 3183.

Buv. Karmelitų vienuolynas. II kiemo pietvakarių fasadas (su kiemo želdiniais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 3184.

Buv. Karmelitų vienuolynas. II kiemo rytinis fasadas (su kiemo želdiniais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 3185.

Buv. Jurgio bažnyčia. I kiemo šiaurinis fasadas (su kiemo želdiniais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 3170.

Buv. Jurgio bažnyčia. I kiemo rytinis fasadas (su kiemo želdiniais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 3171.

Buv. Jurgio bažnyčia ir karmelitų vienuolynas. II kiemo pietinis fasadas (su kiemo želdiniais), KPC archyvas, negatyvo Nr. 3170.

Buv. Kotrynos bažn. ir vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 940.

Buv. Kotrynos vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 944.

Buv. Kotrynos vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 946.

Buv. Kotrynos vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 948.

Buv. Kotrynos vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 962.

Buv. Kotrynos vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 967.

Buv. Kotrynos vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 971.

Buv. Kotrynos vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 975.

Buv. Mykolo baž., KPC archyvas, negatyvo Nr. 1044.

Buv. Mykolo baž. ir vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 1045.

Buv. Mykolo baž. ir vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 1049.

Buv. Mykolo baž. ir vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 1051.

Buv. Mykolo baž. ir vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 1052.

Buv. Bonirfatų vienuolynas, KPC archyvas, negatyvo Nr. 5745.

Vilniaus senamiesčio (dab. Pylimo g.) aeronuotrauka, foto Nr. 9 iš: Vilniaus miesto išplanavimo ir užstatymo projektas. Aiškinamasis raštas, 1948 m., VAA

Vilniaus panorama nuo Užupio kalvų, XX a. pirma pusė, p.230 iš: Čaplinskas Antanas Rimvydas, Vilniaus istorija. Legendos ir tikrovė. Neris ties Antakalniu ir Žvejais, 1942 m., p.349 iš: ten pat.

Botanikos sodas. V. Augustino atvirukas, XX a. pirma pusė, p.350 iš: ten pat.

Skveras prie Katedros aikštės. Fotografas nenustatytas, 1958 m., p.352 iš: ten pat.

Vaizdo nuo Pilies kalno fragmentas su dab. Šventaragio ir Žygimantų g. želdynais

Skveras priešais rotušę,

Šv. Onos ir bernardinų bažnyčios (ir sodelio fragmentas), fot. J. Bułhak

Šv. Onos ir bernardinų bažnyčios (ir sodelio fragmentas),

Vilnelės vingis nuo Užupio tilto

Wilno. Kościół Św. Anny i po-Bernardyński (ir sodelio fragmentas)

Wilno. Kościół Św. Anny (ir sodo fragmentas)

Vilna. Eglises de Ste. Anne et de St. Bernardin (vaizdas nuo Dievo Motinos ėmimo į Dangų cerkvės)

Vilna. Eglise de St. Jacob

Vilna. Eglise de St. Jacob et vue sur la Wilija

Vilna. Eglise des missionnaires

Wilna. Kośc. Misjonarzy

Wilno. Ul. Sadowá

Dab. Žygimantų g. panoramoje nuo Pilies kalno

Wilno. Widok ogólny

Vilna. Vue sur le quai

Wilno. Kościół Św. Michała, 1909

Vilna. Eglise de Saint Michel, 1903

Vilna. Place du théâtre, 1902-1943

Wilno. Plac teatralny, 1902-1943

Vilna. La place du théâtre, 1902-1943

	Vilna. Jardin botanique. – Entrée dans l’assemblée de la noblesse, 1902-1925 Vilna. Vue générale prise de Pohulanka, Vilna. Rue de Suvoroff, 1902-1903 Vilna. La rue Zavalnaja, 1899-1913	
	Šaltinis: vadovai	
	Paul Monty, Vilniaus kelrodis: 1918 – ujų miesto veidas, Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2018 m.	Vadove surašytos pagrindinės to meto miesto aikštės, gatvės, skverai. Aprašytas vokiečio Ernsto Woehlerio sodininkystės ūkis, buvęs istoriniame Kaminų priemiestyje, Antakalnio priemiesčio kraštovaizdžio charakteris, kurio vaizde reikšmingą vaidmenį vaidino sodai. Leidinyje minimos Vilnelės pakrantės promenada ir „Vilniaus Šveicarija“. Detaliai aprašomi kraštovaizdiniai Vilniaus maršrutai, kuriuose miesto gamtiniai elementai, sodai ir atsiveriantys vaizdai apjungiami į nedalomą, vietai būdingą kraštovaizdžio charakterio visumą.
	Kłos, J. <i>Wilno. Przewodnik krajoznawczy</i> . Wyd. drugie. Wilno, 1929 (reprint 1937)	
	Literatūra	
	Janonienė R., Purlys E., Sapiegų rūmai Antakalnyje , p.98.	„XX a. pr. Sapiegų parkas buvo perplanuotas, pertvarkyta takų sistema, plečiama naujų pastatų statyba, sodinami nauji augalai. Po Pirmojo pasaulinio karo 1919 m. parko teritorija vėl pertvarkoma – intensyviai apželdinami nauji ir esami takai klevais, mūsų gamtai neįprastos rūšies medžiais, kaip baltoji tuopa, europinis maumedis ar Melsvoji pocūgė. Bendras parko vaizdas vėl stipriai pakinta, esami želdiniai nebeprižiūrimi, teritorija vis daugiau užstatoma, pamirštant parko pradinį sumanymą. Iki XX a. ketvirtojo dešimtmečio veikė dar vienas fontanas, kuris vėliau buvo užpiltas“.
	Lina Būgienę ir Radvilę Racėnaitę kalbina Mantas Tamošaitis. Vietoje grindinio – bulvės: pokario vilniečių atsiminimai (NŽ-A nr. 4) (internetinė prieiga: https://nzidiny.lt/lina-bugiene-ir-radvile-racenaite-kalbina-mantas-tamosaitis-vietoje-grindinio-bulves-pokario-vilnieciu-atsiminimai-nz-a-nr-4/?fbclid=IwAR2joMacCvQK_WgSepyvNhxBCbX_eO9IO4MywWQ80egUrsLcl_InqA3oNSI)	„Įdomu, kad pokario Vilniuje (žinoma, dėl objektyvių aplinkybių) matomas labai ryškus atkrytis iš miestietiško į gana kaimišką gyvenimo būdą. Mūsų surinktuose pasakojimuose kartojasi nuolatinis siužetas apie miestiečių daržus. Dabar kai aš einu per miestą, žinau, kad obelys tarp J. Basanavičiaus ir M. K. Čiurlionio gatvių (gal jas jau iškirto?) yra seno sodo palikimas, kad ten buvo daržas, kuriame auginti pomidorai. Žmonės Senamiesčio kiemuose išlupdavo grindinį ir sodindavo bulves. Daug kas tuoj po karo Vilniuje laikė ožkas ir net karves. Iš skirtingų žmonių teko išgirsti, kad, pavyzdžiui, ožkos, kiaulės augintos Senamiesčio namų balkonuose ir Naujamiesčio kiemuose, Žvėryne buvo laikomos karvės ir t. t.“

		„Priemiesčiai, gyvenimas sodybiniuose namuose su daržu ir sodu – išsigelbėjimas“. „...ožką vesdavo ganyti į Rusų kapines...“. „Kad jūs žinotumėt, kokia tenai buvo vešli žolė, juk niekas tų kapinių neprižiūrėjo... Kaip tu galėjai ten neganyti?“
	Jurkštas J., Iš Vilniaus žaliosios architektūros istorijos, Statyba ir architektūra, 1986, nr. 5, p. 30-32.	Faktai apie rūmų ir vienuolynų kompleksų sodus, XIX a. privačius miestiečių sodus, privačius sodus skirtus viešai funkcijai, XIX a. bendro naudojimo želdynus – skverus, bulvarus, jų urbanistiką bei stilistiką.
	Kučiauskas Karolis, <i>Prieškario Vilniaus urbanistinis modelis ir jo recepcija karo ir pokario metais (1932-1956 m.):</i> Daktaro disertacija, Vilnius, 2016 (34-36, 39-41, 56, 57, 59, 60, 62, 63, 77-82, 89, 91, 95, 109, 115-117, 124-126, 132, 140-142, 161, 165-169 psl.).	Faktai apie prieškarinio ir pokario metų Vilniaus Senamiesčio skverus, jų topografiją, planavimą ir perplanavimą, stilistiką. Straipsnyje nagrinėjami lenkmečio ir 1939 – 1956 m. Vilniaus miesto urbanistinės kompozicijos modeliai, kurių dalimi buvo ir istorinio miesto želdynai. Vienas iš pagrindinių pokario metų miesto tvarkybos naratyvų – Senamiesčio apželdinimas, buvusių uždarytų kiemų jungimas į vientisus kvartalus kiemus.
	Antanavičiūtė Rasa, <i>Politinės galios simboliai Vilniaus viešojoje erdvėje 1895-1953 metais:</i> Daktaro disertacija, Vilnius, 2015 (47-49, 52, 93, 95, 96, 103, 115, 119-122, 124, 133, 141-143, 147, 148 psl.).	Faktai apie XIX a. pab. – XX a. vid. želdynus, jų tipologiją, funkciją, topografiją, projektus, požiūrio į viešąją erdvę kaitą, veiksnius keitusius miestiečių gyvenimo būdą, miestiečių pasivaikščiojimų topografiją (remiantis pirminiais šaltiniais, t.y. to meto vadovais po Vilnių), Rusų kapines, želdynų sistemos planavimą lenkmečiu ir vėliau, Senamiesčio regeneracijos klausimus, apie tai, kaip Senamiesčio želdinimas susijęs su „užmaršties politika“ ir želdynų tipologijos niveliacija.
	Tauras Antanas, „Vilniaus žaliųjų plotų vystymosi bruožai (nuo XVIII amžiaus iki tarybinio laikotarpio), in: Valstybinės LTSR architektūros paminklų apsaugos inspekcijos metraštis, Vilnius, 1958, t. 1, p. 52–66.	Autorius analizuoja: istorinių želdynų tipologiją; visuomeninius žaliuosius plotus, miesto sodus, skverus, bulvarus, jų topografiją, urbanistiką, stilistiką; želdynų charakterio kaitą.
	Vilniaus miesto istorija nuo seniausių laikų iki Spalio revoliucijos, parengė Juozas Jurginis [ir kt.], Vilnius: Mintis, 1968 m.	1903 m. uždarytas Bosakų (Žalioji) turgus (veikęs nuo 1880 m.). Vietoj turgaus miesto dūmos sprendimu numatyta įrengti skverą, o visą Bosakų turguje buvusią prekybą maisto produktais planuota perkelti į šalia buvusį Javų turgų, kurį planuota išplėsti. Numatyta įrengti turgų aikštėje priešais Stepono bažnyčią (prekybai drabužiais ir avalyne). 1914 m. Markučių dvaro žemėje išaugęs priemiestis – nepaprastai vingiuotų ir siaurų gatvelių rezginys. Kalvotas Naujojo Pasaulio priemiestis, Antakalnio kalvos, Neries šlaitai žemiau Žaliojo tilto (Šnipiškės?). Išimtį sudarė Žvėryno priemiestis, dar Naujamiestis. Keliamas klausimas dėl evangelikų-liuteronų kapinių likvidavimoMažosios

		Poguliankos gatvėje ir Malkų turgavietės uždarymo bei jos apsodinimo medžiais.
	Jūratė Markevičienė, Teorija, praktika ir Vilniaus senamiestis, Literatūra ir Menas, 11 psl.	„Privačios nuosavybės teisė iš esmės neigiamai paveikė kultūros paveldą, nes įteisino vėlyvus ir atsitiktinius utilitarinius skaidymus tuose objektuose, kurie pagal savo kilmę buvo vientisi – rūmai, vienuolynai ir pan.“
	Jucnevičiūtė Dainora, „Senamiesčio želdynų sistemų atkūrimas“, in: Mokslinės-praktinės konferencijos „Senamiesčių regeneravimo klausimai“ pranešimų tezės, Vilnius, 1977, p.34 (34-36 psl.).	Senamiesčio želdynų sistema planuojama kaip pirmoji miesto želdynų sistemos struktūrinė grandis, susidedanti iš nedidelio ploto mozaika išdėstytų užstatytoje teritorijoje želdynų, jungiamų pėsčiųjų gatvėmis bei apželdintais praėjimais per kiemus.
	Drėmaitė Marija, Naujas senasis Vilnius: senamiesčio griovimas ir atstatymas 1944 – 1959 metais, in: Atrasti Vilnių: skiriama Vladui Drėmai, Vilnius, 2010 m., p. 183, 185, 189 – 190, 192, 195 – 197, 199 – 200.	Želdinių ir želdynų tvarkymo praktika ankstyvuojų sovietmečiu, terminai „apželdinimas“, „gerbūvio sutvarkymas“.
	Vinogradov, A., A., Maršrutai po Vilnių ir jo apylinkes, Vilna, 1904 m. Aprašomi to meto sodai ir skverai, Pilies kalnas p. 197 – 204.	
	Mikučianis Vladislovas, Norėjau dirbti Lietuvoje, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001 m.	
	Vitkauskienė Rūta, Vilniaus miesto planai, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016 m.	
	Markevičienė Jūratė, Kultūros paveldo saugos raiška: mokslinės, emocinės ir teisinės prielaidos, in: Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1900 – 1940, sud. A. Lapinskienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998 m., p.273, p. 280 – 292, p. 295 – 298, p. 302.	Pagrindinis naratyvas – Vilnius kaip kraštovaizdis, želdynai – miesto visumos dalis, želdynai ir Vilniaus genius loci.
	Markevičienė Jūratė, Senamiesčio įvaizdžiai Vilniaus kultūros paveldo saugoje XX a.: nuo kraštovaizdžio iki praeities skeveldrų, in: Kultūrologija, t. 10: Kutūriniai tapatumai ir pokyčiai, Vilnius: LKTI, 2003, p. 233 – 293.	Autorė straipsnyje nagrinėja paveldo saugos reglamentų rengimo bendrąsias tendencijas ir konkrečius probleminius klausimus Vilniaus miesto tapatybės kontekste: Vilnius kaip kraštovaizdis, Vilnius kaip paminklų sankaupa, Vilnius kaip istorijos skeveldros. Mokslininkės įžvalgos reikšmingos XX a. istorinių želdynų raidos tyrimo požiūriu.
	Markevičienė Jūratė, Nuo šiuolaikinio miesto iki	Straipsnyje lyginami du Vilniaus raidos planai – lenkmečio ir lietuviško miesto

	<p>sostinės: urbanistinio Vilniaus įvaizdžio kaita 1936 – 1939 m. ir 1939 – 1940 m., in: Sostinė kaip tapatumo simbolis. Vilnius ir Kaunas tarpukario kultūroje, Vilnius: LLTI, 2014, p. 96 – 97, 100, 107 – 111.</p>	<p>vizijos. Tarp aptariamų klausimų – ir želdynų planavimo bei tvarkymo klausimai.</p>
	<p>Markevičienė Jūratė, Vilniaus kultūros paveldo apsauga Lietuvos respublikos (1939 – 1940), Sovietų sąjungos okupacijos ir aneksijos pradžia (1940 – 1941 ir 1944 – 1945) ir nacistinės Vokietijos okupacijos (1941 – 1944) laikotarpiu, iš Lapinskienė, A. (sud.). Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1939 – 1945: mokslinės konferencijos „Kultūrinis Vilniaus gyvenimas 1939 – 1945“, įvykusios 1998 m. spalio 22 d. medžiaga. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.</p>	<p>Nagrinėjamo laikotarpio Vilniaus kultūros paveldo apsaugos ypatumai yra tiesiogiai susiję ir su istorinių želdynų tema. Vienas iš Sovietų laikotarpio naratyvų – II – ojo pasaulinio karo metu išgriautų kvartalų apželdinimas.</p>
	<p>Lukšionytė Nijolė, XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Vilniaus gyvenamųjų namų kompleksai, in: Lietuvos TSR architektūros klausimai, 9 tomas, 1 sąsiuvinis, Architektūros istorija, Vilnius: Moklas 1988 m., p. 92 – 93, 101 – 102.</p> <p>Namų kvartalų želdynų tipologija, vidiniai kvartalų želdiniai ir želdynai.</p>	
	<p>Juchnevičiūtė Dainora, Vilniaus želdynų sistemos vystymo raida, in: Lietuvos TSR Architektūros klausimai, VI tomas, III sąsiuvinys. Rajonų planavimas, landšafto ir rekreacinė architektūra, Vilnius: Moklas, 1980 m., p. 87 – 94.</p>	<p>Straipsnyje nagrinėjama Vilniaus miesto želdynų sistemos vystymo idėjų raida. Analizuojami šie, Vilniaus miesto perspektyvinio vystymo planai: 1913, 1938, 1943, 1945, 1960 – 1967. Taip pat straipsnio autorė pristato 1968 – 1970 metais parengtą Vilniaus kompleksinio želdinimo idėją (aut. D. Juchnevičiūtė, V. Šimukonytė).</p>

Doc. Giedrė I. Laukaitytė-Malžinskienė

